

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**LOKALNA SAMOUPRAVA U SISTEMU ZAŠTITE I SPAŠAVANJA I
ORGANIZOVANJU CIVILNE ZAŠTITE U KANTONU SARAJEVO**

Magistarski rad

Mentor:

Prof. dr. Zlatan Bajramović

Kandidat:

Amar Vanjo

490/II-SPS

Sarajevo, septembar 2023. godine

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	3
SUMMARY.....	4
UVOD.....	5
STRUKTURA RADA.....	6
1.TEORIJSKO-METODOLOŠKI DIO.....	7
1.1. Predmet istraživanja.....	8
1.2.Ciljevi istraživanja.....	10
1.3. Hipoteza i indikatori.....	12
1.4.Metode istraživanja.....	13
2.NAUČNA I DRUŠTVENA OPRAVDANOST ISTRAŽIVANJA.....	15
3.OSNOVNI KATEGORIJSKI POJMOVI.....	16
4. SAZNANJA O PREDMETU ISTRAŽIVANJA.....	18
5. OSNOVE LOKALNE SAMOUPRAVE.....	20
5.1. Lokalna samouprava u Kantonu Sarajevo.....	23
6. SISTEM ZAŠTITE I SPAŠAVANJA U BOSNI I HERCEGOVINI.....	24
6.1. Nivo države Bosne i Hercegovine.....	27
6.2. Nivo Brčko - Distrikta Bosne i Hercegovine.....	29
6.3. Nivo entiteta.....	31
6.4. Federacija Bosne i Hercegovine.....	32
6.5. Republika Srpska.....	35
7. NIVO KANTONA U BOSNI I HERCEGOVINI/KANTON SARAJEVO.....	37
8. UTICAJ LOKALNE SAMOUPRAVE NA ZAŠTITU I SPAŠAVANJE U BiH.....	40
9. INTERPETACIJA REZULTATA.....	45
10. DISKUSIJA DOBIVENIH REZULTATA ISTRAŽIVANJA.....	66
11. ZAKLJUČAK.....	70
12. SKRAĆENICE.....	73
13. LITERATURA.....	74
14. PRILOZI.....	79

SAŽETAK

Tema magistarskog rada jeste Lokalna samouprava u sistemu zaštite i spašavanja i organizovanju Civilne zaštite u Kantonu Sarajevo. Lokalna zajednica djeluje na nivou kantona, odnosno gradova, te se vodi zakonskim regulativima na nivou Federacije, Republike Srpske i Brčko-Distrikta.

Civilna zaštita ima zadatak da pruži pomoć i zaštitu lokalnom stanovništvu, te stanovništvu u potrebi. Civilna zaštita zahtjeva kvalitetno obučene sudionike, te prateću opremu za rad.

Ključni pojmovi: Lokalna samouprava, Civilna zaštita, društvo, Kanton Sarajevo

SUMMARY

The topic of the Master's thesis is Local Self-Government in the system of protection and rescue and the organization of Civil Protection in Sarajevo Canton. The local community operates at the level of cantons, i.e. cities, and is subject to legal regulations at the level of the Federation, Republika Srpska and Brčko District.

Civil protection has the task of providing assistance and protection to the local population and to the population in need. Civil protection requires well-dressed participants and the accompanying equipment for work.

Key words: Local self-government, Civil protection, society, Sarajevo Canton

UVOD

“Država je stvorena za čovjeka, a ne čovjek za državu”.

Albert Einstein

U svakoj državi, a pogotovo kada se govori o zemljama koje su na visokom stepenu razvoja, vanredne situacije, kao što su zemljotresi, poplave, veliki požari i slično, praksa koja se sprovodi i koja je već ustaljena je da državni sistem preuzima najveću odgovornost da se pobrine za prevenciju ovih slučajeva i za saniranje nastale štete. Također, potrebno je da državni sistem preuzme odgovornost za žrtve i da pruži pomoć u novonastalim, vanrednim situacijama, koje su se dogodile na teritoriji te države.

Državnim institucijama koje su namjenjene za zaštitu stanovništva i objekata, zadatak, da sastave sve planove koji imaju za cilj da spriječe da dođe do vandrednih situacija, a ako i dođe da se desi najmanja moguća šteta i da se što prije saniraju posljedice, pomoću sredstava koje država odvaja za ove situacije. S obzirom na to da je država Bosna i Hercegovina, osim što je podijeljena na državnom nivou, podijeljena je na više drugih nivoa, pa samim tim zbog ustavne strukture, došlo je do drugačijeg oblika organizacije i do podjele upravljanja Sektorom za zaštitu i spašavanje, na više različitih nivoa. U državi Bosni i Hercegovini, upravama na lokalnom, gradskom, kantonalnom, entitetskom i državnom nivou je naređeno da prave i sprovode pravilnike za sistem zaštite i spašavanja. Jedinice navedenih uprava, prema zakonu “Zakonu o zaštiti i spašavanju, kao i provedbenim propisima koji proizlaze iz ovoga zakona”, koji im nalaže razne obaveze, potrebe, organizaciju, pripremu i sprovođenja mjera zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara u Federaciji Bosne i Hercegovine, formiraju sistem za zaštitu i spašavanje.

Pojam zaštite i spašavanja nije se prije koristio u međunarodnoj komunikaciji, a u BiH je svoje mjesto pronašao pod pojam „civilna zaštita“. Na državnom nivou, prvi put se spominje civilna zaštita onda kada je došlo do formiranja Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, 2003. godine, jednog dijela navedenog Ministarstva, a to je “Sektora za zaštitu i spašavanje.“ Bitno je napomenuti da zapravo historija civilne zaštite u BiH seže duboko u prošlost država, tj. od perioda kada je ona bila u sastavu bivše SFRJ. U nastavku, detaljnije ćemo predstaviti pomenutu temu, te obrazložiti ključne pojmove rada.

STRUKTURA RADA

Rad se sastoji od pet međusobno povezanih dijelova, te uvoda i zaključka.

U prvom poglavlju, **METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA**, definišu se predmet i problem istraživanja, te se određuju društveni i naučni ciljevi. Nakon toga se postavljaju hipoteze i pojašnjavaju metode koje su se koristile prilikom provođenja istraživanja i pisanja magistarskog rada.

U drugom poglavlju, **LOKALNA SAMOUPRAVA**, pojmovno se određuje koncept lokalne samouprave, te se osvrćemo na Lokalnu samoupravu Kantona Sarajevo.

U trećem poglavlju, **SISTEM ZAŠTITE I SPAŠAVANJA U BOSNI I HERCEGOVINI** pojmovno se određuju zaštita i spašavanje te pojašnjava pojam nesreća i vrste istih. Također se obrađuje način upravljanja i rukovođenja ovim sistemom na državnom nivou, nivou Brčko-Distrikta, nivou entiteta, te nivou kantona.

Četvrto poglavlje, **UTICAJ LOKALNE SAMOUPRAVE NA ZAŠTITU I SPAŠAVANJE**, gdje navodimo primjer kako lokalna samouprava može uticati na zaštitu i spašavanje od prirodnih nesreća.

Nakon toga slijedi peto poglavlje, **ISTRAŽIVANJE**, u kojem će se prikazati rezultati istraživanja. Analizirat će se podaci dobiveni uz pomoć ankete, te će se iznijeti preporuke za budući rad.

Na kraju se iznosi **ZAKLJUČAK** do kojeg se došlo na temelju teoretskog i empirijskog istraživanja.

1. TEORIJSKO-METODOLOŠKI DIO

PROBLEM I PREDMET ISTRAŽIVANJA

Problem istraživanja

Problem istraživanja ovog rada predstavlja:

1. Lokalnu samoupravu na području Kantona Sarajevo,
2. Sistem zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini i Kantonu Sarajevu.

Svaki dio svijeta ugrožen je nekim određenim faktorima rizika koji mogu imati posljedice na ljude, životnu sredinu, ekonomiju te materijalna i kulturna dobra.

Karakteristike i složenost lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini proizilaze iz njene složene organizacione i funkcionalne strukture sačinjene od dva entiteta (FBiH i RS) i Distrikta Brčko, koji su samostalni u više dijelova. Ustav Bosne i Hercegovine ne određuje i ne reguliše lokalnu samoupravu, izuzev teritorijalne organizacije Bosne i Hercegovine, tako da lokalna samouprava spada u okvir nadležnosti entiteta. Bosna i Hercegovina je potpisnica Evropske povelje o lokalnoj samoupravi iz 1954. godine, ona je u pravno obavezuje. Osnovni oblik jedinica lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini su općine i ne postoje drugostepeni oblici jedinica lokalne samouprave koji su prisutni u uporednim pravnim sistemima kao što su okruzi, departmani i slično. U Bosni i Hercegovini je utvrđeno 143 općine, od toga je 80 općina u Federaciji BiH i 63 općine u Republici Srpskoj. Tako su se pojavila dva suprotna sistema lokalne samouprave, kada su u pitanju položaj, nadležnosti i funkcionisanje općina, gradova i drugih oblika lokalne samouprave. U FBiH na snazi je “Zakon o principima lokalne samouprave u FBiH” po kojem i građani imaju pravo da učestvuju u procesu donošenja odluka u lokalnim zajednicama i način njihovog učešća, govori da se lokalna samouprava se organizuje i ostvaruje u općinama kao jedinicama lokalne samouprave, a da je izvršavaju organi jedinica lokalnih samouprava i građani, u skladu sa Ustavom i zakonom i statutom jedinice lokalne samouprave (čl. 3. Zakona o principima lokalne samouprave u FBiH). Zakon sadrži i poseban dio o „mjesnim samoupravama“ koje su prema zakonu jedinice lokalne samouprave, tako da Zakon obavezuje na osnivanje mjesnih zajednica kao jedinica za komunikaciju i suradnju građana s lokalnim vlastima i političkim predstavnicima, prema “Zakonu o principima lokalne samouprave u FBiH”, lokalna samouprava je dobila veći broj nadležnosti općina kao jedinica lokalne samouprave (29).

1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog rada je:

1. Sistem zaštite i spašavanja na području Kantona Sarajevo,
2. Organizacija i rukovođenje sistema zaštite i spašavanja sistemom za zaštitu, u državi Bosni i Hercegovini.

Jedan od primarnih, sigurnosnih i ekonomskih zadataka društva je da se u sklopu države organizuje odbrana od svih oblika nesreća.

U Okvirnom zakonu o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u BiH iz 2008. godine, zaštita i spašavanje su definisani kao jedan od načina za pripremanje i za učestvovanje različitih lica, koji će raditi različite poslove i sprovoditi zadatke zaštite i spašavanja, tako da efikasno odgovore na prirodne katastrofe ili druge nesreće. Predstavlja jednu od funkcija koju sprovođi sistem za bezbjednost, tj. njegov podsistem. Sistem zaštita i spašavanje je priprema, učenje i učešće ljudi koji su nosioci ovog sistema, odnosno poslova zaštite i spašavanja, tako da odgovore na nesreće. Iako je kao pojam "Sistem zaštite i spašavanja" širi od pojma civilne zaštite, on je samo funkcija civilne zaštite, jedna integralna funkcija svake države.

Organizacija sistema finansiranja je podijeljena na nivoe. Prvi nivo je na državnom nivou (Vijeće ministara BiH), drugi je entitetski (Vlada FBiH i Vlada RS-a), za Brčko Distrikt je Vlada Brčko Distrikta, zatim u FBiH su vlade kantona, koje iz budžeta izdvajaju sredstva za civilnu zaštitu i općinska vijeća.

Civilna zaštita federacije Bosne i Hercegovine dobiva sredstva preko dva izvora finansiranja. Jedan dio finansiranja je godišnji budžet na nivou federacije Bosne i Hercegovine, kantona i općina. Prilikom procjene ugroženosti na nivou federacije Bosne i Hercegovine, koju je prethodno usvojila vlada predviđeno je da se sredstva finansiranja iz budžeta osiguraju u određenim minimalnim iznosima prema procjeni ugroženosti stanovništva na Federalnom (godišnji budžet od proizvodnje društva procentualno iznosi 0.1%), Kantonalnom (godišnji budžet 0,5 %) i Općinskom nivou (godišnji budžet 1%).

Finansiranje civilne zaštite je tipična državna funkcija koja se mora osigurati iz budžetskih sredstava i nižih nivoa lokalne zajednice. Obzirom da je dostignuti nivo opremljenosti civilne zaštite u početnoj fazi budžetska sredstva su izuzetno nedostatna pa samim time kao drugi izvor finansiranja jesu sredstva pravnih subjekata, odnosno sredstva posebnih naknada za zaštitu i spašavanje od prirodnih i drugih katastrofa do visine 0,5% od neto plaće svih uposlenih u FBiH-e i lica angažovanih po ugovoru o vršenju privremenih i povremenih poslova i po ugovoru o djelu (član 180. Zakona o zaštiti i spašavanju). Ova sredstva se akumuliraju na posebnim računima, jer je prema "Odluci o uslovima i načinu korištenja sredstava ostvarenih po osnovu posebne naknade za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća", koja je u nadležnosti Federalnog ministarstva finansija u UniCredit banci otvorilo podračun u okviru jedinstvenog računa Trezora pod nazivom „Sredstva za zaštitu i spašavanje". Ova sredstva se dijele između Federacije, kantona i općina u slijedećem omjeru:

- 20% pripada Federaciji BiH,
- 30% pripada kantonu i
- 50% pripada općini u kojoj su ta sredstva ostvarena svi oni se koriste za pripremanje, opremanje i obuku štabova, službi zaštite i spašavanja, jedinica civilne zaštite i za saniranje dijela troškova šteta nastalih od nesreća.

1.2. CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Istraživanje načina i efikasnosti zaštite i spašavanja stanovništva i društvene organizacije civilne zaštite na području Kantona Sarajevo.

Osnovni cilj civilne zaštite je zaštita i spašavanje stanovništva, izgrađivanje jedinstvene organizacije u sistemu Civilne zaštite pomoću rukovodne i upravne strukture sistema zaštite. Mjere koje su potrebne da se poduzimaju u cilju efikasne civilne zaštite su: sklanjanje ljudi i materijalnih dobara, provođenje određenih mjera zaštite i spašavanja kao i potrebno poduzimanje drugih aktivnosti i mjera radi sprječavanja širenja djelovanja nestalih od posljedica prirodnih i drugih katastrofa, kao i ratnih djelovanja i njihovih određenih posljedica.

Naučni cilj

1. Upoznavanje problematike i pojmova
2. Sprovođenje ankete

Sukladno definisanom problemu i predmetu istraživanja, te navedenim društvenim ciljevima, najvažniji naučni cilj jeste upoznati se sa problematikom i pojmovima. Analiza prikupljenih informacija te analiza dosadašnje uloge civilne zaštite također se ubrajaju u naučne ciljeve istraživanja. Prikupljanje informacija, podataka, te provođenjem istraživanja uz pomoć ankete ima cilj da prikaže trenutno stanje i doprinese pronalaženju novih rješenja koja bi mogla biti od pomoći pri jačanju uloge civilne zaštite. Nauka ima zadatak da osigura metode i tehnike uz pomoć kojih će sistem zaštite i spašavanja ojačati svoju ulogu na teritoriji Kantona Sarajevo.

Naučna deskripcija

Naučnom deskripcijom biti će prikazan nivo važnosti sistema zaštite i spašavanja, njegovu ulogu u zaštiti građana i njihovu imovinu, uloga u osiguranju istih, na području na kojem djeluje.

Naučna eksplikacija

Naučnom eksplikacijom, kao naučnim ciljem se nastoji postići “naučno saznanje o uzročno-posljedičnim odnosima”, organizacije sistema zaštite i spašavanja. Eksplikacijski cilj je utvrditi uzročno-posljedične veze civilne zaštite i spašavanje stanovništva, te društvena organizacija iste koja je ključna za uspješnost većine zemalja savremenog svijeta.

Društveni ciljevi istraživanja

Jedan dio društvenih ciljeva istraživanja treba da ukazuje na ulogu civilne zaštite i na trud da se uz pomoć poduzimanja konkretnih aktivnosti uloga civilne zaštite podigne na viši nivo.

Dalje, u društveni cilj istraživanja također se može ubrojati i pokušaj upoznavanja novih generacija sa radom i ulogom civilne zaštite u globalu. Zatim postoji dio za upoznavanje stanovništva sa ciljevima i zadacima civilne zaštite što se može svrstati u društvene ciljeve istraživanja. Važno je da građani znaju šta je zadaća civilne zaštite, kako bi u slučaju nesreće znali kome se trebaju obratiti.

1.3. HIPOTEZA I INDIKATORI

Generalna hipoteza

Imajući u vidu problem, predmet i ciljeve istraživanja, generalna hipoteza glasi:

H0: Lokalna samouprava na području Kantona Sarajevo značajno doprinosi organizaciji i djelovanju civilne zaštite kao okosnice sistema zaštite i spašavanja.

Posebne hipoteze

U dokazivanju ili odbacivanju glavne hipoteze pomoći će slijedeće pomoćne hipoteze:

PH1: Lokalna samouprava ima ključnu ulogu u organizovanju sistema zaštite i spašavanja i civilne zaštite u Bosni i Hercegovini.

PH2: Organizacija sistema zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini uslovljena je općim kontekstom organizacije države.

PH3: Jedinica lokalne samouprave je prvi i osnovni nivo organizovanja, planiranja i sprovođenja svih faza u sistemu zaštite i spašavanja.

Indikatori

Indikatori predstavljaju veoma značajne elemente svakog saznanog procesa. Indikatori u ovom istraživanju će biti pisane knjige naučno-istraživačkih radova, sva postojeća istraživanja i znanja o organizaciji i upravljanju sistemom zaštite i spašavanja.

1.4. METODE ISTRAŽIVANJA

Tip istraživanja

Iz samog pogleda na naziv teme ovoga rada proizilaze teorijsko i empirijsko istraživanje tj. sprovođenje ankete. U teorijskom dijelu je najviše korištena metoda prikupljanja sekundarnih podataka. Pored navedene, korištena je i deskriptivna metoda uz pomoć koje su objašnjeni najvažniji pojmovi vezani za temu.

Osnovne metode

Korištene su metode analize (razdvajanje složenih pojmova i zaključaka na jednostavnije), sinteze (spajanje jednostavnih sudova u složenije), apstrakcije (misaoni postupak odvajanja posebnog i individualnog; zanemarivanje općeg), generalizacije (postupak uopćavanja kojim se od jednog posebnog pojma dolazi do pojma koji je više općenit i viši od ostalih), konkretizacije (suprotan apstrakciji) i metode specijalizacije (od općeg pojma se dolazi do novog pojma).

Opšte-naučne metode

Deduktivna metoda je logičan pristup u kojem napredujete od općih ideja do konkretnih zaključaka, u ovom slučaju se misli prvenstveno konkretni zaključci sistema zaštite i spašavanja. Deduktivno istraživanje je vrsta istraživanja u kojoj istraživač počinje sa teorijom, hipotezom ili generalizacijom, a zatim ih testira kroz zapažanja i prikupljanje podataka. Analitičko-deduktivna metoda, pomoći će u uočavanju i sagledavanju humanitarnih intervencija i razloge intervencija/neintervencija.

Induktivno istraživanje je metoda razvijanja teorija ili generalizacija na temelju specifičnih opažanja ili podataka. Započinje prikupljanjem podataka i utvrđivanjem obrazaca za stvaranje novih teorija ili hipoteza. Cilj induktivnih istraživačkih metoda je razviti teoriju.

Metode prikupljanja podataka

Anketno istraživanje kao kvantitativna metoda istraživanja, ima za cilj istražiti važne činjenice kada je riječ o sistemu zaštite i sigurnosti u našoj zemlji. Anketom se željelo ispitati koliko su stanovnici Kantona Sarajevo upoznati sa djelovanjem civilne zaštite i ulogom sistema zaštite i sigurnosti. Istraživanje je provedeno putem anonimnog anketnog upitnika.

Anketa nudi pitanja od kojih se prvi dio pitanja odnosi na osnovne karakteristike ispitanika (dob, spol, nivo obrazovanja), drugi dio pitanja odnosi se na rad civilne zaštite (poznavanje istog), suočavanje za određenom vrstom nesreće, dok je treći dio pitanja vezan za stanje u KS nakon i za vrijeme poplava kao veoma čestom prirodnom nesrećom, koja pogađa navedeni kanton, te situacijom sa pandemijom virusa COVID-19.

Izvori podataka

Kroz ovo istraživanje i u samu svrhu istog koristi će se izvori koji se po svom sadržaju podudaraju sa predmetom istraživanja. Korištena je stručna literatura domaćih i stranih autora te izvori sa interneta.

2. NAUČNA I DRUŠTVENA OPRAVDANOST ISTRAŽIVANJA

Naučna opravdanost istraživanja

Naučna opravdanost ovog istraživanja potiče iz činjenice da se govori o uvidu u organizaciju, strukturu i funkcionisanje postojećeg sistema zaštite i spašavanja na području Kantona Sarajevo i na svim nivoima njegovog organizovanja. Istraživanje treba da posluži da se bolje sagleda da li su motivi za organizaciju i strukturu zaštite i spašavanja opravdani ili ne, te da se sagledaju načini na koji se iste izvode. Sistem je za sada još uvijek veoma kompleksan i nedovoljno funkcionalan. Nefunkcionalnost Kantonalnih vlasti, odnosno Općinskih službi, način na koji funkcioniše uprava na lokalnom nivou, te slabije rješavanje problema i poteškoća sa kojim se konstantno susreće okruženje doveli su do pretpostavke da trenutni sistem zaštite i spašavanja nije adekvatan potrebama društva.

Društvena opravdanost istraživanja

Ono što je iznimno bitno je da društvo shvati primarni cilj sistema zaštite i spašavanja. Ograničenja uslovljena ustavnim i zakonskim odredbama, te dodatno opterećena negativnim socijalno-ekonomskim i političkim okruženjem, stvorile su pretpostavke za uspostavu sadašnjeg sistema zaštite i spašavanja koji nije adekvatan potrebama društva. Sistem trenutno ne pruža sigurnost koja je neophodna u cilju zaštite građana u slučaju prirodnih i drugih nesreća.

Anonimnim anketiranjem ispitano je javno mišljenje stanovnika Kantona Sarajevo, te će se nakon analize rezultata moći iznijeti preporuke za unaprijeđenje rada civilne zaštite. Provedbom istraživanja nastojat će se dati određeni društveni i naučni doprinos u području podizanja svijesti stanovništva kada je u pitanju sistem zaštite i sigurnosti. Uloga sistema za zaštitu i sigurnost nije prepoznata u dovoljnoj mjeri, te zbog toga ovaj sistem nailazi na prepreke u svom radu. Civilna zaštita dio je sistema zaštite i spašavanja.

Budući da je glavni zadatak civilne zaštite osigurati normalan život i rad građana provođenjem preventivnih, operativnih i asanacionih mjera, za tu svrhu neophodna je odgovarajuća organizacija bez koje nema uspješne i sigurne zaštite od svih vrsta opasnosti. U radu je postavljena osnovna hipoteza rada koja će se odbaciti ili potvrditi uz pomoć pomoćnih hipoteza koje se odnose na teorijsko i empirijsko istraživanje.

3. OSNOVNI KATEGORIJALNI POJMOVI

Upravljanje je pojam koji predstavlja pravo, sposobnost i aktivnost organa da donose odluke i upravljaju značajnim dijelom javnih poslova, kao i drugim oblastima ljudske djelatnosti .

Lokalna samouprava je pravo i osposobljenost jedinica lokalne samouprave da prema postojećim zakonima, regulišu i upravljaju javnim poslovima koji su navedeni u zakonima na osnovu vlastite odgovornosti i u interesu lokalnog stanovništva.

Pojam zaštite i spašavanja predstavlja vrstu pripreme nosioca poslova i zadataka na prirodne ili neke druge nesreće. Postoje različiti načini definisanja pojma “zaštite i spašavanja”, a jedna od definicija se može pronaći u Zakonu o zaštiti i spašavanju Bosne i Hercegovine: “Zaštita i spašavanje od prirodnih i drugih nesreća obuhvata: programiranje, planiranje, organiziranje, obučavanje i osposobljavanje, provedbu, nadzor i finansiranje mjera i djelatnosti za zaštitu i spašavanje od prirodnih i drugih nesreća s ciljem sprječavanja opasnosti, smanjenja broja nesreća i žrtava, te otklanjanja i ublažavanja štetnih djelovanja i posljedica prirodnih i drugih nesreća.“

Nesreća se događa neočekivano i nenamjerno, te uzrokuje povredu ili oštećenje, može biti prirodna, tehničko-tehnološka i dr.

Koordinacija je vremenska i prostorna usklađenost djelovanja svih učesnika u aktivnostima zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća po etapama provođenja poslova i zadataka, kao i njihovo pravovremeno obavještanje.

Katastrofa je ozbiljan problem koji se javlja tijekom određenog vremenskog razdoblja i uzrokuje rašireni ljudski, materijalni, ekonomski ili ekološki gubitak koji premašuje sposobnost pogođene zajednice ili društva, da se nosi s tim korištenjem vlastitih resursa. Katastrofe mogu biti uzrokovane prirodnim, ljudskim i tehnološkim opasnostima, kao i različitim čimbenicima koji utječu na izloženost i ranjivost zajednice.

Sistem rukovođenja zaštitom i spašavanjem predstavlja izgrađivanje jedinstvene organizacije u sistemu Civilne zaštite, zahtjeva uspostavljanje rukovodne i upravne strukture sistema. Obje funkcije pripadaju posebnoj grupi procesnih funkcija i ne smiju biti izostavljene kada je u pitanju uređenje realnog upravljanja i rukovođenja poslovima, kao i zadacima Civilne zaštite.

Patrijarhalna struktura je oblik mentalnog, socijalnog, duhovnog, ekonomskog i političkog struktuiranja društva, proizvedeno postepenom instutocianalizacijom političkih odnosa, zasnovano na privilegovanom položaju jedne osobe. Predstavlja jedan od najstarijih oblika rukovođenja u historiji čovječanstva, a karakteriše ga privilegovani položaj više izvršitelja jednoj osobi koja rješava sva pitanja i nedostatke u navedenoj strukturi. Takav tip strukture danas se sreće samo u najnižim organizacijskim oblicima (odjel, odjeljenje i sl.).

Linijska struktura je najstariji i najtradicionalniji oblik organizacije. Pod ovom strukturom postoji izravna linija vlasti od nadređene do podređene razine kroz neprekinuti lanac. Rukovodilac najviše razine ima punu ovlast za preuzimanje upravljanja podređene razine, a također je odgovoran za odluku koju je donio.

Funkcionalna struktura jedna je od najčešćih organizacijskih struktura. Prema ovoj strukturi, organizacija grupira zaposlenike prema specijaliziranom ili sličnom skupu uloga ili zadataka. Dok funkcionalne strukture dobro funkcioniraju u stabilnim okruženjima gdje su poslovne strategije manje sklone promjenama ili dinamizmu, razina birokracije otežava organizacijama da brzo odgovore na promjene na tržištu.

Komunikacija u sistemu zaštite i spašavanja vodi se na osnovama komunikacije i operativno komunikacijskim centrima kao nosiocima komunikacije snaga i subjekata zaštite i spašavanja. Civilna zaštita predstavlja upravljanje i koordinaciju koja je usmjerena na zaštitu ljudi, imovine i okoliša od situacija ozbiljnog kolektivnog rizika, katastrofa i javnih nesreća.

Plan zaštite i spašavanja predstavlja dokument koji služi za organizovan pristup u pripremanju, organizovanju i provođenju zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara za organe vlasti i pravna lica koja su dužna donijeti taj plan. U planu zaštite i spašavanja utvrđuje se organizacija i način provođenja mjera zaštite i spašavanja i određuju zadaci za organe vlasti i druge subjekte na zaštiti i spašavanju, i snage i sredstva potrebna za neposredno ostvarivanje mjera predviđenih Zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara, od prirodnih i drugih nesreća, a u odnosu na zaštitu od požara, poplava, zaštitu od jonizirajućeg zračenja i druge nesreće koje su uređene posebnim propisima, u planu zaštite i spašavanja utvrđuje se samo organizacija i one mjere zaštite i spašavanja koje mogu uticati na sprečavanje i otklanjanje posljedica prouzrokovanih tim nesrećama.

4. SAZNANJA O PREDMETU ISTRAŽIVANJA

Fundamentalna pitanja

Kakav je razvoj ljudskog društva današnjice? Koji je zadatak sistema zaštite i spašavanja? Da li prirodne nesreće prouzrokuju velik materijalne štete? Na koji način je regulisana Civilna zaštita u Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu? Šta čini temeljne organizacije Civilne zaštite? Povećavaju li se elementarne nepogode svake godine? Suočava li se BiH sa povećanjem broja nesreća? U kolikoj mjeri su stanovnici BiH bili pogođeni prirodnim nepogodama 2014.godine? Šta su sve prouzrokovale poplave stanovnicima? Koliko su timovi Civilne zaštite reagovali na terenu? Kakve mjere je proveo Federalni štab civilne zaštite? Koje sve posljedice su ostavile poplave na stanovništvo 2014.godine? U kojoj mjeri je poplavama narušena materijalna šteta stanovništvu i da li je bilo ljudskih žrtava?

Koncept mogućih odgovora

Svijet je u situaciji da se uvjeri da prirodne i druge nesreće svake godine uzimaju svoj danak, prouzrokujući velike materijalne štete, ne birajući države, republike i regione.

Život i zdravlje ljudi su jedna od čestih posljedica prirodnih i drugih nesreća. Upravo navedene posljedice su i uzrok organizovanja ljudi s namjerom da se, preduzimanjem različitih aktivnosti, dovedu u stanje sigurnosti, a čijim će preduzimanjem uticati, kako na nastajanje i sprečavanje prirodnih i drugih nesreća, tako i na pravovremeno spašavanje ljudi i materijalnih dobara, uklanjanje nastalih šteta i saniranje stanja na pogođenom području.

Stanovnici Bosne i Hercegovine još uvijek se sa nelagodom sjećaju mjeseca maja 2014. godine kada je došlo do poplava koje su bile katastrofalnih razmjera u nekoliko kantona.

U gotovo svim općinama na području Zeničko-Dobojskog i Tuzlanskog kantona, kao i na većini općina Sarajevskog i Unsko-Sanskog kantona došlo je do naglog porasta vodostaja u vodenim tokovima nakon čega je nastalo izlivanje voda iz svojih korita i poplave.

Federalna uprava civilne zaštite je tom prilikom uputila sve raspoložive timove na teren dok je Federalni štab civilne zaštite pristupio provođenju mjera i aktivnosti koje se moraju poduzeti za vrijeme trajanja poplava.

Klizišta i odroni nastaju zbog poremećaja prirodne stabilnosti padine. Mogu pratiti jake kiše ili nakon suša, potresa ili vulkanskih erupcija ,kao i ljudski uticaji (izgradnja, rudarstvo i sječa šuma mogu oslabiti tlo i uzrokovati klizišta). Klizišta i odroni su značajna prirodna opasnost koja može imati razorne posljedice na ljudske živote, infrastrukturu i okoliš. Razumijevanje uzroka i učinaka klizišta ključno je za razvoj učinkovitih strategija za prevenciju i ublažavanje.

Vlade i zajednice mogu raditi zajedno na razvoju sistema ranog upozoravanja, poboljšanju planiranja korištenja zemljišta i smanjenju utjecaja ljudskih aktivnosti na okoliš.

Poduzimanjem proaktivnih mjera možemo smanjiti rizik od klizišta i njihov razorni učinak na društvo.

5. OSNOVE LOKALNE SAMOUPRAVE

U dijelu moga istraživanja o radu lokalnih organa vlasti u sistemu civilne zaštite, navest ćemo i rad lokalnih organa vlasti u skladu sa Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi u Federaciji Bosne i Hercegovine, sa osvrtom na Kanton Sarajevo, te pokušati naznačiti neke torijske premise nastanka ,razvoja, podjele i značaja lokalnih samouprava za društvo.

Svaka država pokrivena je mrežom najnižih teritorijalnih jedinica, odnosno lokalnih jedinica, koja su uvijek subsistem šireg sistema državnog upravljanja. Najniže lokalne jedinice nastale su prije države. One su u srednjem vijeku već imale svoje organe koji su obavljali izvjesne funkcije adekvatne tom vremenu. Društvo je formiralo samoupravne organizacije u davnoj prošlosti kako bi postavili cilj i zadovoljili javne i lične potrebe. Lokalna samouprava predstavlja sastavni dio svakoga savremenog demokratskog političkog sistema.

Lokalna samouprava je određeni oblik organizacije društva, radi zajedničkog života na određenoj teritoriji. Porijeklo lokalne samouprave potiče u određenim evropskim feudalnim državama koje datira još iz sedamnaestog i osamnaestog vijeka. Historijski je nastala u Velikoj Britaniji, Njemačkoj i Švedskoj. Evropska povelja o lokalnoj samoupravi u svom uvodnom dijelu naglašava kako su jedinice lokalne samouprave jedan od glavnih temelja svakog demokratskog društva.

Prema povelji, lokalna samouprava podrazumijeva pravo i osposobljenost lokalnih vlasti, da u granicama zakona reguliraju i rukovode znatnim dijelom javnih poslova, na osnovu vlastite odgovornosti i u interesu lokalnog stanovništva. ¹

Lokalna samouprava je zajednički naziv za različite organizirane načine na koje građani lokalne zajednice, na vlastitu odgovornost, relativno samostalno uređuju određene javne poslove i upravljanje njima.²

Ukupni društveni prostor predstavlja mozaik lokalnih zajednica kao najniža teritorijalna jedinica, koje u odnosu na ukupni sistem državnog upravljanja, predstavljaju sistem koji je ustavno definiran. Sa nastankom države lokalne zajednice dobivaju neke zadaće za čiju realizaciju su potrebni i neki lokalni organi vlasti.

¹ Lokalna samouprava u Federaciji Bosne i Hercegovine, Dr. Sead Dedić, Sarajevo, 1998.

² Lukeš-Petrović, M., Masarić, H. i Nikolov, J., Vodič kroz hrvatski sustav lokalne i regionalne samouprave: program UN-a za razvoj, Hrvatski institut za lokalnu samoupravu, Zagreb, 2005

Lokalna samouprava bi se najprostije mogla definisati kao, razina vladavine najbliža građanima, sa glavnom ulogom predstavljanja važnosti stajališta lokalnog. Vrijednosti samouprave koje se najčešće ističu su:

- smanjenje koncentracije državne moći,
- decentralizacija službe te njihovo približavanje građanima,
- učinkovitost,
- autonomija i
- priznavanje legitimnih lokalnih interesa.

Osnovne karakteristike lokalne samouprave koje pravna teorija prepoznaje su³:

a) postojanje određene teritorije odnosno prostora na kojem se uspostavlja lokalna samouprava;

b) građani odnosno ljudi koji na toj određenoj teritoriji/prostoru slobodno biraju svoju lokalnu vlast (vijećnike u općinskim vijećima i načelnike općina) ili neposredno odlučuju o bitnim pitanjima od interesa za lokalnu zajednicu;

c) organizaciona samostalnost lokalnih institucija, odnosno djelatnosti lokalnih tijela;

d) postojanje određene finansijske samostalnosti-prikupljanje prihoda i budžet jedinica lokalne samouprave;

e) normativna samostalnost u okviru ustava, zakona, ili statuta.

Obzirom na kriterij učešća građana u lokalnoj samoupravi, u osnovi postoje dva oblika lokalne samouprave⁴:

a) neposredno učešće građana u upravljanju lokalnom zajednicom (neposredna lokalna samouprava);

b) posredno učešće građana u obavljanju poslova lokalne samouprave preko svojih izabраних predstavnika (posredna lokalna samouprava).

³ Mujakić, M., Lokalna samouprava u BiH, Dobra knjiga, Sarajevo, 2016

⁴ Miličević N. i dr. „Lokalna i regionalna samouprava u BiH”, Sarajevo, 2001

Postoje različite klasifikacije lokalne samouprave, pa samim time i načela lokalne samouprave se različito izlažu. U razmatranju načela polaziti će se od iskustva savremenih država, prvenstveno evropskih kao i principa koji su sadržani u Evropskoj povelji o lokalnoj samoupravi koju je i Bosna i Hercegovina priznala, tako da možemo uvrstiti sljedeća osnovna načela lokalne samouprave :

- (1) načelo centralizacije i decentralizacije;
- (2) načelo višestepenosti;
- (3) načelo o odnosu lokalne samouprave sa centralnim ,višim organima;
- (4) načelo finansiranja.

U općem osvrtu na nastanak i razvoj lokalne samouprave treba podsjetiti da je zapaženo da su u dubini historije lokalne zajednice bile prvobitno zajednice, a atribut lokalnosti je kasnije nastao i kao takav je postao izraz prema nekoj široj političkoj zajednici.

U teoriji i praksi većinom prevladavaju tri tipa jedinica lokalne samouprave i to⁵:

1. Jednostepena lokalna samouprava. Jednostepena lokalna samouprava sastoji se od jednog tipa jedinice lokalne samouprave, a to je najčešće općina. Općina kao osnovna i nezamjenjiva jedinica lokalne samouprave postoji u svim državama.

2. Dvostepena lokalna samouprava. Dvostepena lokalna samouprava zastupljena je u državama u kojima, pored općine, kao osnovne jedinice lokalne samouprave, postoji još jedna jedinica koja je iznad općine i povezuje se sa centralnom državnom vlašću. Pri tome, podjela nadležnosti između dvostepene lokalne samouprave predstavlja izuzetno važno pitanje. Dvostepena lokalna samouprava postoji u Njemačkoj (Gemeinde i Kreis), Italiji (comuna i provincia), Francuskoj (comune i department), Švedskoj (comun i lan), Bugarskoj (općina i okrug) i dr.

3. Trostepena lokalna samouprava. Trostepena lokalna samouprava postoji u sistemima u kojima između općine i centralne vlasti imaju još dva stepena lokalne samouprave. Ovakav tip postoji u Velikoj Britaniji (parish, district i country), Poljskoj (gromada, powiat i wojwodstawa), Albaniji, Mađarskoj, Kini i dr.

⁵ Dmičić M. „Lokalna samouprava u ustavnim promjenama u Bosni i Hercegovini”, u „Srpska pravna misao” br. 41, Banja Luka, 2007.

5.1. Lokalna samouprava u Kantonu Sarajevo

Ustavom države Bosne i Hercegovine, kao najvišim pravnim aktom, određeno je da je Sarajevo glavni grad Bosne i Hercegovine, obzirom da površinski zauzima najviše prostora i grad je sa najvećom populacijom stanovništva u državi. Grad Sarajevo je jedinica lokalne samouprave koja se sastoji od općina (Centar, Novi Grad, Stari Grad, Novo Sarajevo, Hadžići, Ilijaš, Ilidža, Vogošća i Trnovo), te je njegova nadležnost finansiranje i organizacija utvrđena statutom Grada Sarajeva. Službene novine KS 2000. godine objavljuju Prečišćeni tekst Zakona o lokalnoj samoupravi⁶. U Čl. 1. ovog Zakona se navodi da se ovim zakonom uređuju pitanja samoupravnog djelokruga općina i Grada Sarajeva, kao jedinica lokalne samouprave na području Kantona Sarajevo, neposredno učestvovanje građana u odlučivanju, organi općine, odnosno Grada, mjesna samouprava, imovina i finansiranje lokalne samouprave, propisi i druga akta općine, nadzor i zaštita lokalne samouprave i druga pitanja od značaja za ostvarivanje lokalne samouprave.

Prema zakonu o lokalnoj samoupravi Kantona Sarajevo općina ima svoj statut putem kojeg uređuje pitanja o organizaciji, ovlaštenjima, načinu rada, finansiranju, odlučivanju o lokalnim poslovima, radu mjesnih zajednica, kao i drugih pitanja od značaja za ostvarivanje lokalne samouprave.

Čl. 8 navedenog Zakona govori o tome da je Općina samostalna u odlučivanju u poslovima iz samoupravnog djelokruga, u skladu sa Ustavom i ovim zakonom, a podliježe nadzoru zakonitosti, koji obavljaju nadležni organi Kantona.

Naime, u okviru općinskog djelovanja koje je propisano statutom i građani imaju pravo da učestvuju u lokalnim poslovima, sve u skladu sa zakonom i njegovim propisima i statutom Općine.

⁶ Zakon o lokalnoj samoupravi ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 14/00

6. SISTEM ZAŠTITE I SPAŠAVANJA U BIH

Ustaljena praksa u većini razvijenih demokratskih zemalja je da svaka država preuzima odgovornost za zbrinjavanje žrtava i pružanje blagovremene pomoći u vanrednim situacijama koje se dese na njenoj teritoriji. Shodno tome, planiranje za slučaj civilnih vanrednih situacija je prvenstveno odgovornost državnih institucija, te je uobičajena praksa i da sredstva namijenjena za tu svrhu budu također pod kontrolom tih institucija.⁷

Država kao najveća komponenta javne uprave obavlja više funkcija. Jedna od najbitnih funkcija jeste sigurnosna funkcija, koja uključuje zaštitu teritorija od napada izvana, ali i zaštitu građana unutar države u slučaju prirodnih i drugih nesreća. Civilna zaštita je jedan segment sigurnosti građana. Kao takva predstavlja sistem zadataka i mjera usmjerene na zaštitu života, zdravlja, imovine i posebnom analizom potencijalnih prijetnji po stanovništvo, te poduzimanje mjera za ublažavanje prijetnji i identifikiranje postupaka i radnji za rješavanje posljedica vandrednih situacija.

Zaštita i spašavanje obuhvata skup mjera i radnji za otkrivanje i sprječavanje opasnosti od elementarnih nepogoda, požara, tehničko-tehnoloških nesreća, hemijskih, bioloških, nuklearna i radiološka zagađenja, posljedice ratnih razaranja i terorizma, epidemije, epizootije i epifitotije i druge nesreće, kao i spašavanje stanovništva te materijalna dobra ugrožena njihovim djelovanjem.

Zaštitu i spašavanje na teritoriji države provode državna tijela, jedinice lokalne samouprave, privredna društva, poduzetnici i druga pravna i fizička lica .

Pojam zaštite i spašavanja, predstavlja vrstu pripreme nosioca poslova i zadataka na prirodne ili neke druge nesreće. Postoje različiti načini definisanja pojma “zaštite i spašavanja”, a jednu od definicija možemo naći u Zakonu o zaštiti i spašavanju Bosne i Hercegovine: Zaštita i spašavanje od prirodnih i drugih nesreća obuhvata: programiranje, planiranje, organiziranje, obučavanje i osposobljavanje, provedbu, nadzor i finansiranje mjera i djelatnosti za zaštitu i spašavanje od prirodnih i drugih nesreća s ciljem sprječavanja opasnosti, smanjenja broja nesreća i žrtava, te otklanjanja i ublažavanja štetnih djelovanja i posljedica prirodnih i drugih nesreća.⁸

⁷ Centar za sigurnosne studije-BiH, Sarajevo, juni, 2010 .godina

⁸ Članak 2., Zakon o zaštiti i spašavanju...“Službene novine Federacije BiH“, br.39/03, 22/06 i 43/10.

Zaštita i spašavanje je vrlo stara i široka aktivnost, koja zahtjeva kompleksno integralno sagledavanje i poduzimanje niza mjera i aktivnosti na organizacijskom, kadrovskom, materijalno-tehničkom, planskom, obrazovnom i drugom planu za preventivno i operativno djelovanje na sprječavanju nastanka štetnog djelovanja i posljedica elementarnih nepogoda i ratnih djelovanja na ljude i materijalna dobra.⁹

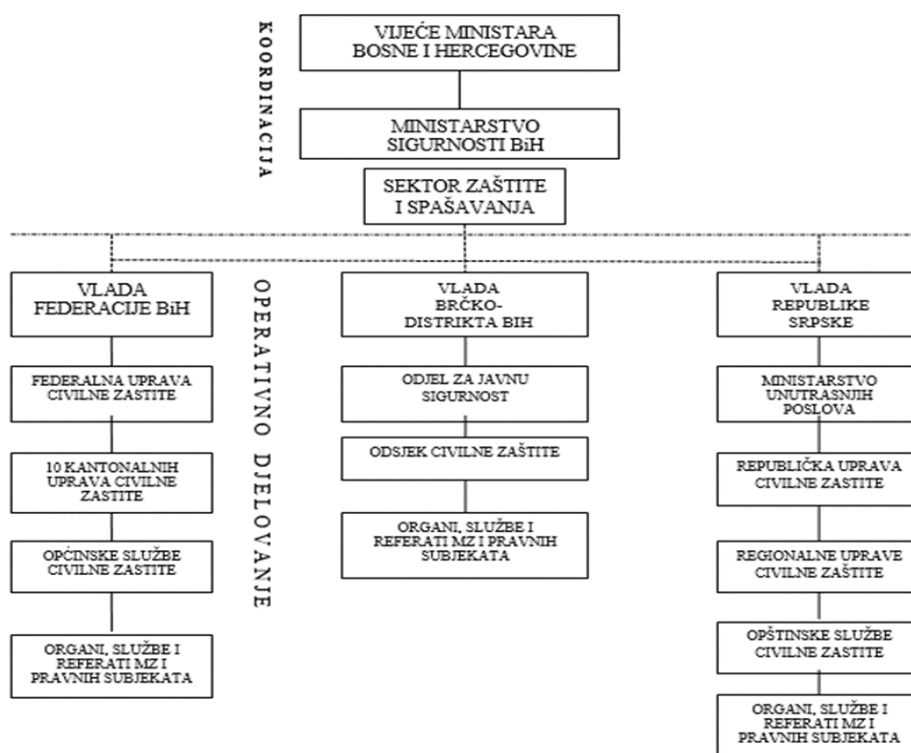
Kada govorimo o zaštiti i spašavanju potrebno je da navedemo i definišemo neke od ključnih pojmova koje se vežu za ovu tematiku.

Tako ćemo vrlo često čuti pominjanje pojma nesreće. Nesreća predstavlja vid incidenta koji se događa neočekivano i nenamjerno, te najčešće uzrokuje povredu ili oštećenje. Nesreće mogu biti prirodne, tehničko-tehnološke ili druge nesreće. Prirodne nesreće (nepogode) predstavljaju događaje koji su uzrokovani djelovanjem više (prirodne) sile na koje ljudski faktor ne može uticati kao što su: potres, poplava, visoki snijeg i snježni nanosi, olujni ili orkanski vjetar, grad, prolom oblaka, klizište, suša, hladnoća, te masovne pojave ljudskih, životinjskih i biljnih bolesti. Tehničko-tehnološke nesreće podrazumijevaju događaje koji su izmakli kontroli pri obavljanju određene djelatnosti ili upravljanja određenim sredstvima za rad i rad s opasnim tvarima, naftom i njenim prerađevinama i energetskim plinovima tokom njihove proizvodnje, prerađivanja, upotrebe, skladištenja, pretovara, prijevoza ili uklanjanja, čije posljedice ugrožavaju ljude i materijalna dobra. Druge nesreće podrazumijevaju velike nesreće u cestovnom, željezničkom, zračnom ili pomorskom prometu, požar, rudarske nesreće, rušenje brana, atomske, nuklearne ili druge nesreće koje uzrokuje čovjek svojim aktivnostima. Rat, vanredno stanje ili drugi oblici masovnog stradanja ljudi i uništavanja materijalnih dobara također su vrsta nesreća.

Nakon što smo definisali ključne pojmove koji se vežu za spašavanje, potrebno je definisati koordinaciju i upravljanje. Koordinacija je osiguravanje vremenske i prostorne usklađenosti djelovanja svih učesnika u aktivnostima zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća po etapama provođenja poslova i zadataka, kao i njihovo pravovremeno obavještanje. Koordiniranjem se u smislu smjernica Ujedinjenih nacija, osigurava efikasna komunikacija, uvezivanje i međusobno djelovanje nosilaca i snaga zaštite i spašavanja u svrhu provođenja zaštite i unaprjeđenja humanitarnih principa, izbjegavanja konkurencije i dupliranja, te ostvarivanja zajedničkih ciljeva.

⁹ Huseinbašić Ć., Civilna zaštita, Sarajevo, 1999:20

Upravljanje je najbolje definisao Jagoš Dujević, gdje ističe da je smisao pojma upravljanje izveden iz složenog glagola upravljati, odnosno uprava. Etimološki gledano za izraz uprava, u savremenim uslovima, vezuju se dva značenja. Prvo, ide etimologijom da se izrazom administracija odnosno glagolom administrare označava upravljanje nizom složenih poslova u nekoj oblasti društvenih djelatnosti. Drugo značenje je imenica administratio sa složenim značenjem, između ostaloga, upravljanje poslovima i zadacima u nekoj oblasti društvenog rada.¹⁰ Katastrofa je ozbiljan poremećaj funkcioniranja zajednice ili društva izazvan široko rasprostranjenim ljudskim, materijalnim, ekonomskim ili gubicima u okolišu koji prevazilaze sposobnost pogođene zajednice ili društva da se njima bave upotrebom vlastitih resursa. Ona je rezultat kombinacije opasnosti, uvjeta ranjivosti i nedovoljnih kapaciteta ili mjera da se smanji potencijalno negativna posljedica tog rizika.

Slika 1. Upravljanje sistemom zaštite i spašavanja Bosne i Hercegovine

¹⁰ Dujović, J., Rukovođenje i upravljanje sistemima sigurnosti, Sarajevo, 2006

6.1. Nivo države Bosne i Hercegovine

Civilna zaštita u Bosni i Hercegovini je u ratnom periodu, kao i poslijeratnom periodu postojala u sistemu Ministarstva odbrane što je navedeno i Uredbom koja je stupila na snagu nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma. Sistem civilne zaštite, način funkcionisanja, organizacija u tome periodu je bila slična kao u susjednim državama, čiji je sistem također bio u okviru Ministarstva odbrane. Međutim, organizacijom entitetskih organa vlasti i civilna zaštita doživljava reformu, pa je samim time civilna zaštita situirana u organski sistem Federalnom ministarstvu odbrane i njegovih nižih organizacijskih jedinica u kantonima i općinama. Uspostava civilne zaštite na području Bosne i Hercegovine počela je stupanjem na snagu Uredbe sa zakonskom snagom o odbrani, koje je usvojeno od strane predsjedništva 1992.godine.

Civilna zaštita u Bosni i Hercegovini u poslijeratnom periodu imala je transformacije koje su išle do krajnosti: raspad, negiranje, minimiziranje, uspostavu, podjeljenost, maksimalnu opterećenost i na kraju objektivni pristup. Civilna zaštita u Bosni i Hercegovini na neki način predstavlja svojevrsni faktor povezivanja ljudi.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je 2003. godine uspostavom Ministarstva sigurnosti BiH povjerilo Mandat ovom resornom ministarstvu da između ostalog koordinira i oblast zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini.

Ključnu ulogu na nivou države BiH ima Ministarstvo sigurnosti BiH, koje je u oblasti zaštite i spašavanja nadležno za provođenje međunarodnih obaveza i saradnju u provođenju civilne zaštite, koordiniranje djelovanja entitetskih službi civilne zaštite u BiH, i usklađivanje njihovih planova za slučaj prirodne ili druge nesreće koje zahvataju teritoriju BiH, i donošenje programa i planova zaštite i spašavanja¹¹.

Upravljanje sistemom zaštite i spašavanja izuzetno je složeno. Na nivou države BiH prisutna je koordinacija koju Vijeće ministara provodi preko Ministarstva sigurnosti BiH, odnosno sektora zaštite i spašavanja.

¹¹ Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine, čl. 14.

Kroz Sektor za zaštitu i spašavanje unaprijeđena je koordinacija svih struktura sistema zaštite i spašavanja Bosne i Hercegovine kao i međudržavna koordinacija sa susjednim državama i uspostavljeni uvjeti za brz i neometan prelazak granice snage i sredstava zaštite i spašavanja prilikom traženja i pružanja međunarodne pomoći u slučaju prirodnih i drugih nesreća.¹²

Vijeće Ministara Bosne i Hercegovine je u sklopu Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine formirao operativno-komunikacijski centar kako bi konstantno prikupljao informacije o problemima i potencijalnim opasnostima, koje bi mogle dovesti do prirodnih i drugih katastrofa na području Bosne i Hercegovine.

Veoma je bitno navesti činjenicu da je Bosna i Hercegovina u sklopu civilne zaštite ostvarila punopravno članstvo u određenim međunarodnim institucijama i organizacijama koje su u sklopu civilne zaštite i u oblasti zaštite i spašavanja.

Organizacije i institucije sa kojima je Bosna i Hercegovina sklopila članstvo su:

- Međunarodna organizacija civilne odbrane – ICDO;
- Inicijativa za pripravnost i prevenciju katastrofa Regionalnog centra za saradnju – DPPI
- Vijeće jugoistočne Evrope za civilno - vojno planiranje za vanredne situacije CMEPSEE
- Partnerstvo za mir – Evroatlanskom partnerskom vijeću i Komitetu za civilnu zaštitu i institucijama koje iz njega proizilaze.

Svaka aktivnost Bosne i Hercegovine te stvaranje članstva u međunarodnim organizacijama i institucijama otvara veću i bržu mogućnost da postane članica Evropske Unije i drugih bitnih međunarodnih organizacija, koje su također bitne za što efikasnije i stabilnije funkcionisanje sistema civilne zaštite.

¹² Centar za sigurnosne studije –BiH,Sarajevo,juni,2010.godina.

6.2. Nivo Brčko-Distrikta Bosne i Hercegovine

Brčko Distrikt je samostalna jedinica lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini, koja putem okvirnog sporazuma za mir ne pripada ni entitetu Republike Srpske niti entitetu Federacije Bosne i Hercegovine, nego državi Bosni i Hercegovini.

Brčko Distrikt je amandmanom definisan kao posebna jedinica lokalne samouprave sa vlastitim institucijama, zakonima i propisima te sa ovlaštenjima i statusom koji pripadaju suverenitetu Bosne i Hercegovine kao i njihovim institucijama. U svim nacionalnim sistemima sigurnosti u civilnoj zaštiti glavnu dužnost vrši premijer ili dopremijer nacionalne vlade. U entitetima i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine ne postoji štab, kao organ koji rukovodi nego tijelo koje koordinira aktivnostima civilne zaštite. U entitetima i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine na čelu štaba se nalazi zamjenik premijera, a u općini zamjenik općinskog načelnika.

Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine nema poseban zakon za oblast zaštite i spašavanja. Za rješavanje pojedninačnih pitanja u ovoj oblasti do donošenja državnog okvirnog zakona o zaštiti i spašavanju, donešena su pojedinačna pravna akta, kao ad hoc rješenje organizacijskih pitanja civilne zaštite. Dejtonskim ustavom Bosne i Hercegovine do donošenja zakona o ministarstvima i drugim tijelima uprave u Bosni i Hercegovini (službeni glasnik BiH, broj 05/03 i 42/03), civilna zaštita je bila organizirana na nivou entiteta, a onda i na nivou Brčko Distrikta. Civilna zaštita Brčko Distrikta je uspostavljena početkom 2003. godine i radila je po privremenim propisima do donošenja okvirnog zakona zaštite i spašavanja.

U Službenom glasniku 2016. godine objavljen je Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine¹³. Ovim zakonom propisuje se sistem zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, snage i subjekti zaštite i spašavanja, prava i obaveze organa Brčko distrikta, Bosne i Hercegovine, preduzeća i drugih pravnih lica, prava i dužnosti građana, stanje prirodne ili druge nesreće i postupanje tokom tog stanja, organizacija i djelatnost civilne zaštite u sistemu zaštite i spašavanja, planiranje i finansiranje sistema zaštite i spašavanja, nadzor, priznanja i druga pitanja od značaja za organizovanje i funkcionisanje sistema zaštite i spašavanja.

¹³ SLUŽBENI GLASNIK, ZAKON O ZAŠTITI I SPAŠAVANJU LJUDI I MATERIJALNIH DOBARA OD PRIRODNIH I DRUGIH NESREĆA U BRČKO DISTRIKTU BOSNE I HERCEGOVINE, Broj: 01-02-691/16

Osnovni zadaci sistema zaštite i spašavanja prema Čl. 5 navedenog Zakona su:

- a) koordinirano programiranje razvoja sistema zaštite i spašavanja i planiranje mjera i aktivnosti na zaštiti i spašavanju,
- b) obavještanje stanovništva o opasnostima i davanje uputstava za zaštitu i spašavanje,
- c) zaštita, kao skup preventivnih mjera usmjerenih na jačanje otpornosti zajednice, otklanjanje mogućih uzroka ugrožavanja, smanjenje uticaja prirodnih nesreća, sprečavanje drugih nesreća i u slučaju da do njih dođe, umanjene njihovih posljedica,
- d) spašavanje i pružanje pomoći, pod čime se podrazumijeva aktiviranje operativnih snaga i preduzimanje operativnih aktivnosti s ciljem spašavanja ljudi, materijalnih dobara i životne sredine,
- e) ublažavanje i otklanjanje posljedica prirodnih i drugih nesreća, pod čime se podrazumijevaju mjere i aktivnosti koje se preduzimaju radi normalizacije života građana na ugroženom području,
- f) organizovanje, opremanje, obučavanje i osposobljavanje snaga zaštite i spašavanja,
- g) pružanje i traženje pomoći i saradnja s entitetima i drugim zemljama i međunarodnim organizacijama u skladu s Okvirnim zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini,
- h) upravljanje, rukovođenje i koordinacija subjektima i snagama zaštite i spašavanja za vrijeme stanja prirodne i druge nesreće,
- i) nadzor nad provođenjem propisa o zaštiti i spašavanju od prirodnih i drugih nesreća,
- i j) drugi poslovi i zadaci zaštite i spašavanja.

6.3. Nivo entiteta u Bosni i Hercegovini

Organizacijsko djelovanje Civilne zaštite na nivou entiteta i distrikta je potpuna drugačija. Dejtonskim mirovnim sporazumom Bosne i Hercegovine i njen ustav su omogućili da entiteti uređuju sistem odbrane u kojem je situirana Civilna zaštita. Sistem zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini, u okviru kojeg je Civilna zaštita ključni odgovor na katastrofe organiziran je na nekoliko nivoa: državnom nivou, entitetskom nivou i nivou Brčko Distrikta. Civilnom zaštitom u svim državama rukovode vlade tih država. U Bosni i Hercegovini sa entitetskim ustrojstvom Civilnom zaštitom rukovode vlade entiteta. Vlade entiteta u Bosni i Hercegovini preko štabova Civilne zaštite samostalno rukovode svojim sistemima Civilne zaštite. Pod uticajem međunarodnih zajednica sačinjen je sporazum između entitetskih vlada o saradnji i pomoći za slučaj prirodnih i drugih nesreća, koji je odmah profunkcionisao.

6.4. Federacija Bosne i Hercegovine

Pod jednostavnim sistemom zaštite i spašavanja podrazumijeva se sistem koji na svim nivoima vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine ima istu organizaciju, iste nosioce zaštite i spašavanja i istu strukturu rukovođenja akcijama zaštite i spašavanja. Shodno tome sistem zaštite i spašavanja funkcioniše i djeluje na isti način na svim nivoima vlasti, od nižeg Kantonalnog nivoa do višeg Federalnog nivoa.

Sistem zaštite i spašavanja na višim nivoima vlasti, Federalni nivo, po pravilu djeluje onda kada je prirodna ili druga nesreća izazvala takve razmjere ugrožavanja ljudi i materijalnih dobara da sistem zaštite i spašavanja općine nije u mogućnosti da samostalno obezbjedi zaštitu, efikasno i zadovoljavajuće spašavanje svih ugroženih ljudi i materijalnih dobara i da ne može da obezbjedi ukupno saniranje nastalih posljedica.

Pitanje poslova zaštite i spašavanja na nivou Federacije rješeno je tako što su zakonom o zaštiti i spašavanju ti poslovi raspodjeljeni na sve organe vlasti. Raspodjela je izvršena tako što su konkretno određeni poslovi posebno za sve federalne organe i to:

Parlament Federacije BiH (član 23.zakona);

Vladu Federacije BiH (član 24.zakona);

Federalna ministarstva i druge organe Federacije BiH (član 25.zakona);

Federalnu upravu Civilne zaštite (član 26.zakona);

Federalni štab Civilne zaštite (član 108. i 109. zakona).

Takvom regulativom stvoreni su uslovi da se svi poslovi zaštite i spašavanja iz nadležnosti Federacije Bosne i Hercegovine vrše u punom kapacitetu. Prema zakonu o zaštiti i spašavanju, Federalna uprava Civilne zaštite predstavlja glavni i osnovni pouzdani organ za organizovanje, pripremu, obuku i poslove zaštite i spašavanja na nivou Federacije BiH.

Djelokrug te uprave utvrđen je u odredbi člana 22. Zakona o Federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave (Službene novine Federacije BiH, br.19/03 i 38/05), a nadležnost je utvrđena u odredbi člana 26.zakona o zaštiti i spašavanju.

U odnosu na Uredbu sa zakonskom snagom o odbrani iz 1992.godine, Civilna zaštita je odvojena od civilne odbrane, ali je do 1999. godine ostala u sastavu Federalnog ministarstva odbrane. Po ovome zakonu civilna zaštita je zadržala istu organizacijsku strukturu:

1. samozaštita građana,
2. mjere zaštite i spašavanja,
3. služba zaštite i spašavanja,
4. jedinice civilne zaštite,
5. štabovi i povjerenici civilne zaštite.

Federalna uprava Civilne zaštite Bosne i Hercegovine svoje nadležnosti izvršava na dva nivoa, horizontalni i vertikalni nivo, odnosno na Federalnom nivou i na nižim nivoima tj. gradovi, kantoni, općine. Kao što smo prethodno naveli Civilna zaštita BiH svoje poslove obavlja na federalnom nivou i to na dva načina:

-poslove iz nadležnosti koje vrši samostalno;

-poslove iz nadležnosti koje vrši u saradnji sa drugim federalnim organima i ministarstvima.

Najveći dio poslova iz svoje nadležnosti Federalna uprava Civilne zaštite obavlja samostalno. Poslovi koje obavlja samostalno su stručni poslovi, koji se odnose na organizaciju, obučavanje, pripremanje snaga Civilne zaštite, koje će djelovati u sklopu federalnih organa i na području Federacije Bosne i Hercegovine. Federalna ministarstva i drugi organi Federalne uprave imaju svoje mjesto i ulogu u organizovanju i izgradnji Sistema zaštite i spašavanja. Civilna zaštita u Federaciji Bosne i Hercegovine odvojena je od Federalnog Ministarstva odbrane zakonom o izmjenama i dopunama zakona o ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave („Službene novine FBIH, broj:48/99) i formirana Federalna uprava Civilne zaštite, direktno vezana za vladu Federacije BiH.

Civilna zaštita, kao upravna organizacija, počela je ekspanziju ubrzanog razvoja vlastitim normativno-pravnim utemeljenjem. Urađen je novi Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća 2003. godine, po kojem Civilnu zaštitu u Federaciji BiH sačinjavaju sljedeći konstitutivni elementi:

1. lična uzajamna zaštita,
2. mjere zaštite i spašavanja,
3. štabovi Civilne zaštite,
4. povjerenici Civilne zaštite,
5. službe zaštite i spašavanja,
6. jedinice Civilne zaštite,
7. rukovođenje i upotreba snaga i sredstava Civilne zaštite.

6.5. Republika Srpska

Ustav Republike Srpske u poglavlju VI teritorijalna organizacija, član 102. utvrđuje da se sistem lokalne samouprave uređuje zakonom. Istim članom, Ustav RS propisuje određene nadležnosti općine taksativno ih navodeći, te općom klauzulom ostavlja mogućnost utvrđivanja i drugih nadležnosti u zakonu i statutu općine.

Na osnovu ovlaštenja iz Dejtonskog ustava Republika Srpska uredila je sistem Civilne zaštite na svom prostoru zakonom o Civilnoj zaštiti iz 1997. (službeni glasnik Republike Srpske ,broj:20/97) i zakonom o Civilnoj zaštiti iz 2002. (službeni glasnik RS, broj:26/02).¹⁴

Uprava civilne zaštite Republike Srpske (CZU RS) nadležna je za organiziranje, pripremu i vođenje civilne zaštite, praćenje priprema civilne zaštite uz predlaganje i poduzimanje mjera za unapređenje organizacije i jačanje civilne zaštite; izdavanje zapovijedi za upotrebu postrojbi, službi, članova i povjerenika civilne zaštite u provođenju mjera zaštite i spašavanja; organiziranje i praćenje provedbe osposobljavanja za samozaštitu građana; organizaciju i koordinaciju mjera zaštite i spašavanja; donošenje nastavnog plana i programa osposobljavanja struktura civilne zaštite; predlaganje programa skupnih samostalnih vježbi i priprema 19 laboratorija za provedbu vježbi civilne zaštite; provedba programa razminiranja i hitnih intervencija uništavanja NUS-a, spašavanje ozlijeđenih u minskim poljima, izrada propisa iz područja civilne zaštite, međunarodna suradnja u poslovima civilne zaštite; predlaganje planova i istraživanja projekata iz područja civilne zaštite i praćenje njihove provedbe; poslove inspeksijskog nadzora iz oblasti civilne zaštite i dr.

Prema zakonu o civilnoj zaštiti iz 1997. godine formirana je posebna Republička uprava Civilne zaštite. U organizacijsko-funkcionalnom smislu civilnu zaštitu sačinjavaju tri konstitutivna elementa:

- samozaštita,
- zadaci civilne zaštite,
- snage civilne zaštite.

¹⁴ Uvod u sistem civilne zaštite, Dr. Ćamil Husejnbabić, Sarajevo, januar 2006.

Prema ovoj organizaciji najznačajnija promijena dogodila se u segmentu pod nazivom „zadaci civilne zaštite“, koji je u bivšoj SFRJ, SRBIH i u Federaciji BIH označen kao segment mjera „zaštite i spašavanja“. U svakom slučaju zadaci su postavljeni u skladu sa međunarodnim humanitarnim pravilima, konvencijama i protokolima o civilnoj zaštiti:

1. uzbunjivanje,
2. evakuacija i zbrinjavanje,
3. obezbjeđenje sklonišnog prostora i sklanjanje,
4. zamračivanje,
5. raščišćavanje i spašavanje iz ruševina,
6. zaštita i spašavanje od poplava, na vodi i pod vodom,
7. prva medicinska pomoć, uključujući i vjersku pomoć,
8. zaštita od požara,
9. RHB zaštita
10. obilježavanje i označavanje opasnih zona,
11. asanacija,
12. pružanje pomoći ugroženim prostorima,
13. pomoć u očuvanju dobara bitnih za opstanak i preživljavanje stanovništva.¹⁵

¹⁵ Civilna zaštita u sistemu sigurnosti ,Ćamil Huseinašić,Sarajevo ,2007,137.str.

7. Nivo kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine-Kanton Sarajevo

U gradu Sarajevu kao jedinici lokalne samouprave, koja je i tema rada, Statut kao najviši pravni akt garantira rad organa Grada Sarajeva, gradonačelnika i Gradskog vijeća. Statut grada Sarajeva kao i Ustav Kantona Sarajevo, propisali su da Grad kao jedinicu lokalne samouprave čine općine: Centar, Novi Grad, Novo Srajevo i Stari Grad.

Oblast zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća mora da se organizuje i sprovodi u svim oblastima društvenog života. Navedena pretpostavka nalaže da se u poslove zaštite i spašavanja moraju uključiti Kantonalna ministarstva kao i druga tijela koja pripadaju kantonalnoj upravi. Osnovna nadležnost Kantonalne uprave Civilne zaštite utvrđena je u Zakonu o zaštiti i spašavanju. To je učinjeno u odredbi člana 28.tog zakona.

Prema toj odredbi Kantonalna uprava Civilne zaštite nadležna je da vrši sljedeće zadatke:

- 1) organizira, priprema i prati funkcioniranje zaštite i spašavanja na području kantona;
- 2) izrađuje procjenu ugroženosti za područje kantona;
- 3) priprema program razvoja zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća kantona;
- 4) predlaže plan zaštite od prirodnih i drugih nesreća kantona;
- 5) prati stanje priprema zaštite i spašavanja i predlaže mjere za unaprjeđenje organizacije i osposobljavanja civilne zaštite kantona i općina;
- 6) organizira i prati realiziranje obuke nosilaca civilne zaštite;
- 7) organizira i koordinira provođenje mjera zaštite i spašavanja, te organizuje i provodi poslove zaštite od požara i vatrogastvo;
- 8) organizira kantonalni operativni centar civilne zaštite i obezbjeđuje njegov rad;
- 9) predlaže programe zajedničkih i samostalnih vježbi i izradu elaborata za izvođenje vježbi pripadnika civilne zaštite, organa uprave, privrednih društava i drugih pravnih lica iz područja zaštite i spašavanja;
- 10) predlaže i poduzima mjere za popunu ljudstvom štabova, jedinica civilne zaštite i službi zaštite i spašavanja, te njihovo opremanje materijalno-tehničkim sredstvima;
- 11) priprema propise u oblasti zaštite i spašavanja u nadležnosti kantona;

- 12) organizira i provodi obuku stanovništva i pruža pomoć službama civilne zaštite općina u obavljanju poslova u njihovoj nadležnosti;
- 13) vrši inspekcijski nadzor iz oblasti zaštite i spašavanja;
- 14) vodi propisane evidencije i obavlja druge poslove zaštite i spašavanja, u skladu sa zakonom, drugim propisima i općim aktima.¹⁶

Kao što smo prethodno naveli u uvodnom dijelu, tema moga rada je Lokalna samoupravi u Kantonu Sarajevo i njen uticaj na Civilnu zaštitu, tako da ću u nastavku teme navesti djelokrug rada Kantonalne uprave Civilne zaštite Kantona Sarajevo.

Djelokrug rada Kantonalne uprave Civilne zaštite, kao samostalne kantonalne uprave, utvrđen je u članu 21. Zakona o organizaciji i djelokrugu organa uprave i upravnih organizacija Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 2/12), kojim je propisano da Kantonalna uprava Civilne zaštite vrši upravne i stručne poslove utvrđene zakonom i drugim propisima, koje se odnose na ostvarivanje nadležnosti Kantona Sarajevo u oblasti zaštite i spašavanja, zaštite od požara i vatrogastvo i poslove inspekcije civilne zaštite, inspekcije za zaštitu od požara i inspekcije za vatrogastvo, u skladu sa zakonom.

U sastavu Kantonalne uprave Civilne zaštite organizuje se, kao posebna organizaciona jedinica, profesionalna vatrogasna jedinica Kantona Sarajevo, sa djelokrugom utvrđenim zakonom. Poslove i zadatke iz svoje nadležnosti Kantonalna uprava Civilne zaštite obavlja u skladu sa Zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća („Službene novine Federacije BiH“, br. 39/03, 22/06 i 43/10), Zakonom o zaštiti od požara i vatrogastvu („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 64/09), Zakonom o nadležnostima organa vlasti Kantona Sarajevo u oblasti zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 39/08 i 19/11), Zakonom o nadležnostima organa vlasti Kantona Sarajevo u oblasti zaštite od požara i vatrogastvu nesreća („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 23/11), te drugim zakonima, propisima i općim aktima.

¹⁶Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, „Službene novine FBiH“, br. 39/03, 22/06 i 43/10, član 28.

U vršenju poslova iz svoje nadležnosti Štab Civilne zaštite, funkcioniše u miru samo onda kada nadležni organ, odnosno Vlada Kantona Sarajevo, proglasi da je nastalo stanje prirodne i druge nesreće na području Kantona odnosno kad treba preventivno djelovati prije nastanka prirodne i druge nesreće, kao i za vrijeme vježbi Civilne zaštite. Kada ne postoje prirodne ili druge nesreće, Štab Civilne zaštite svoje funkcije ostvaruje povremeno, prema potrebi i to onda kada razmatra stanje priprema, organizovanost, opremljenost i osposobljenost za zaštitu i spašavanje svih nosilaca zaštite i spašavanja na području Kantona i predlaže mjere za dogradnju sistema zaštite i spašavanja i kada djeluje preventivno, u cilju sprečavanja nastajanja prirodne ili druge nesreće i učestvuje u vježbama i drugim vidovima obučavanja i osposobljavanja.

8. UTICAJ LOKALNE SAMOUPRAVE NA ZAŠTITU I SPAŠAVANJE U BOSNI I HERCEGOVINI

Godine 2017. objavljen je Izvještaj o rizicima u svijetu gdje je Bosna i Hercegovina zauzela visoku poziciju izloženosti prirodnim nesrećama. Od mogućih 145 jedinica lokalne samouprave, njih 91 se smatra rizičnim od poplava, dok se 27 njih smatra da su pod visokim rizikom.

Uspješan pristup smanjenju rizika od nesreća i katastrofa za područje jedinica lokalne samouprave treba biti zasnovan na sveobuhvatnom planiranju koje uključuje pravilnu identifikaciju i procjenjivanje rizika, poduzimanje adekvatnih preventivnih i mjera ublažavanja, smanjenje nivoa rizika od nesreća i katastrofa, izradu karata izloženosti društvenih vrijednosti koje trebaju biti zaštićene, procjene kapaciteta, provođenje obuka i vježbi, monitoring i evaluaciju provedenih mjera i aktivnosti, planiranje održivog oporavka i izradu akcijski orijentisanih planova zaštite i spašavanja.¹⁷

Zadatak lokalne samouprave na primjeru prirodne nesreće koja podrazumijeva poplavu jeste da osigura sljedeće¹⁸:

- Donesen i kontinuirano ažurirana procjena ugroženosti od prirodnih i drugih nesreća.
- Donesen i kontinuirano ažuriran plan zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća, te da sadrži dio koji govori o zaštiti i spašavanju od poplava.
- Organizovano i osigurano funkcionisanje zaštite i spašavanja uključujući potrebne operativne snage, opremu i adekvatno finansiranje što uključuje i: — obučene i opremljene odgovarajuće timove za spašavanje na vodi i po potrebi spašavanje pod vodom — obučene jedinice opšte namjene civilne zaštite tako da mogu asistirati specijalizovnim timovima u toku spašavanje na vodi i pod vodom — jedinice opšte namjene civilne zaštite upoznate sa načinom punjenja i postavljanja vreća sa pijeskom — dostupnost potrebne mehanizacije
- Mjere spašavanja ranjive kategorije stanovništva obuhvaćene planovima zaštite i spašavanja,

¹⁷ <https://www.alvrs.com/UcitaneSlike/admin/Dokumenti/mz-efikasno-smanjenje-rizika-od-katastrofa.pdf>
Pristupljeno: 30.3.2023. godine

¹⁸ <http://fucz.gov.ba/wp-content/uploads/2019/09/Prirucnici-za-zastitu-od-ucestalih-tipova-prirodnih-i-drugih-nesreca.pdf> Pristupljeno: 30.3.2023. godine

- Osigurane lokacije za prihvat, smještaj, medicinsku pomoć i ishranu stanovništva koje je moralo napustiti područja ugrožena poplavama,

- Službe koje su uključene u zaštitu od poplava propisno kadrovski popunjene i opremljene.

Za sigurnost i zaštitu lokalne samouprave zadužena je civilna zaštita. U nastavku definisat ćemo osnovne pojmove vezane za Civilnu zaštitu.

Država, između ostalog, osniva i razvija i nevojni mehanizam zaštite svojih stanovnika, u ovom slučaju, Civilnu zaštitu i povjerava joj ozbiljan zadatak da putem namjenskih, organizovanih i osposobljenih struktura štiti građane, da ih spašava, oprema i osposobljava za opstanak u životnoj okolini prepunoj raznih opasnosti. Civilna zaštita Federacije BiH, kao organizirani oblik planiranja, pripremanja i provedbe mjera zaštite i spašavanja, situirana u organskom sastavu Federalnog ministarstva odbrane kao sektor, naziva Stožer Civilne zaštite. Djelokrug rada i obaveze su utvrđene i propisane Zakonom o odbrani Federacije BiH¹⁹, iz 1996.godine. Međutim, nakon opravdanih zahtjeva međunarodnih humanitarnih organizacija (zbog niza poteškoća u ostvarivanju suradnje na humanitarnom planu), Civilna zaštita je izdvojena iz resora odbrane i formirana je kao poseban organ Vlade Federacije Bosne i Hercegovine. Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o federalnim ministarstvima i drugim organima Federalne uprave²⁰ od 03.12.1999.godine, formirana je Federalna uprava Civilne zaštite, kao samostalni upravni i stručni organ za poslove Civilne zaštite, dok je Zakonom o Federalnim ministarstvima i drugim organima Federalne uprave²¹ iz 2003. godine, propisan i utvrđen djelokrug i uređena su druga pitanja od značaja za organiziranje i funkcioniranje. Sukladno novom, Dejtonskom ustroju države Bosne i Hercegovine i “podjele na dva entiteta“ koji su zadržali brojna obilježja i značajke „državnosti“, oblast Civilne zaštite je zajedno s ministarstvima odbrane ostala u nadležnosti entiteta.

Bez obzira na kojem nivou osnovani, štabovi svoje funkcije ostvaruju povremeno, a u vremenu kada se proglasi nastanak prirodne ili druge nesreće, u vršenju svoje nadležnosti štab Civilne zaštite funkcionira stalno do okončanja tog događaja. Za upravljanje akcijama zaštite i spašavanja na teritoriji entiteta i Brčko Distrikta, formirani su štabovi Civilne zaštite.

¹⁹ Službene novine Federacije BiH, broj 15/96.

²⁰ Ibid, broj 48/99.

²¹ Ibid, broj 19/03.

U Federaciji BiH se formiraju za teritorij Federacije, odnosno na području kantona i općina. Isto tako, zavisno od procjene, štabovi Civilne zaštite se mogu formirati u pravnim subjektima i mjesnim zajednicama. Brčko Distrikt također ima štab Civilne zaštite za područje Brčko Distrikta i štabove pri mjesnim zajednicama i pravnim subjektima. Na državnom nivou ne postoji štab Civilne zaštite kao organ koji rukovodi, nego koordinacijsko tijelo koje ima ulogu da koordinira aktivnosti civilne zaštite.

Štab se sastoji od: komandanta, načelnika i članova štaba. Na entitetskom nivou i u Brčko Distriktu, komandant štaba je premijer ili zamjenik premijera vlade, a u općinama je to načelnik ili zamjenik načelnika općine. Načelnik štaba civilne zaštite je profesionalac iz općinske službe civilne zaštite, a na entitetskom nivou to su direktori uprava civilne zaštite. Na entitetskom, kantonalnom i na nivou Brčko Distrikta, štabove postavlja i razrješava Vlada.

U svojim aktivnostima treba procijeniti situaciju na terenu, odrediti rokove izvršenja zadataka, te donijeti odgovarajuće odluke i naređenja. S ciljem da u svakom trenutku štab ima uvid u stanje prirodne ili druge nesreće, odnosno njen razvoj, potrebno je da vrši konstantan monitoring i kontrolu cjelokupnog procesa. Da bi krenuo u bilo koju operativnu aktivnost (upotrebu snaga civilne zaštite, provedbu odgovarajućih mjera zaštite i spašavanja), štab civilne zaštite mora imati odluku o proglašenju stanja prirodne ili druge nesreće za to područje. Pod pojmom područje, podrazumjeva se da postoje nadležna tijela koja izdaju ove odluke. Tako za područje Federacije BiH, u skladu sa članom 24. tačka 6, a na prijedlog Federalnog štaba civilne zaštite, odluku donosi Vlada Federacije BiH. Za područje kantona, u skladu sa članom 27. tačka 8. na prijedlog kantonalnog štaba civilne zaštite, odluku donosi vlada kantona. Za područje općine/grada, na prijedlog općinskog/gradskog štaba civilne zaštite, odluku donosi načelnik/gradonačelnik. Donošenjem odluke, stavljaju se sva raspoloživa sredstva i snage radi prevencije, ublažavanja, te otklanjanja štetnih posljedica prirodnih i drugih nesreća po ljude i materijalna dobra. Nakon dobijanja odluke o proglašenju stanja prirodne ili druge nesreće, štab analizira i proučava situacioni problem, te preduzima hitne mjere akcije.

Slika 2. Aktivnost štaba civilne zaštite

Odgovornost i poslove štabova Civilne zaštite prikazat ćemo primjerom evakuacije stanovništva i materijalnih dobara. U ovakvim situacijama važno je da štabovi Civilne zaštite ostvare saradnju sa privrednim društvima i drugim organizacijama koje se bave prevozom i transportom radi angažovanja potrebnog broja motornih vozila, autobusa, kamiona i dr. Da bi evakuacija bila uspješno izvedena, pored štabova Civilne zaštite koji planiraju i rukovode evakuacijom, potrebno je angažirati službe za zaštitu i spašavanje, jedinice Civilne zaštite za opće i specijalizovane namjene, privredna društva, Oružane snage BiH, MUP-ove i druge subjekte koji posjeduju odgovarajuće robne rezerve. Ovu radnju može narediti komadant štaba civilne zaštite ugroženog grada/općine, ako se radi o evakuaciji sa jednog na drugo područje općine, odnosno kantonalni štab u Federaciji BiH. Ako se radi o evakuaciji sa područja više kantona u Federaciji BiH onda ovu radnju naređuje komadant Federalnog štaba. Prilikom planiranja potrebne radnje u evakuaciji, štabovi civilne zaštite grada/općine će procijeniti broj ugroženog stanovništva, prioritete u evakuaciji, položaj, veličinu i mogućnost ugroženog područja i druge faktore, te se na osnovu tih parametara opredijeliti za metodologiju i način prevoženja.

Osnovni cilj osnivanja službi zaštite i spašavanja u Civilnim zaštitama, bio je doći do što kvalitetnijeg i efikasnijeg sistema zaštite i spašavanja. Radi se o subjektima koji su osnovani za određene oblasti i to:

- To im je osnovna djelatnost, u udruženjima građana ili kao samostalne službe zaštite i spašavanja,
- Da im je osnovna djelatnost ili dio djelatnosti od značaja za zaštitu i spašavanje,
- Da raspolažu kadrovima koji su stručno obučeni i osposobljeni za vršenje poslova iz nadležnosti službe koja se formira,
- Da su materijalno-tehnički opremljeni,
- Da imaju planska dokumenta i iskustvo za vršenje redovnih poslova u svojoj djelatnosti.²²

Federacija BiH ima osnovane službe zaštite i spašavanja na tri nivoa (općinskom, kantonalnom i federalnom). Grad/općina je odgovorna za formiranje i spremnost ovih službi. Najčešće organizirane službe u općinskim službama Civilne zaštite su: komunalne službe, služba za RHB zaštitu, gorske službe spašavanja, službe za aktivnosti na vodi i pod vodom, hidrometeorološke, seizmološke, zdravstvene, vatrogasne, crveni krst/križ itd. Tokom istraživanja, ni kod jednog nivoa organizacije nismo uspjeli naći (općina, kanton, entiteti) u potpunosti opremljenu Službu za zaštitu i spašavanje iz ruševina. Ovo zvuči zabrinjavajuće ako se uzme u obzir da entitetske procjene ugroženosti, upravo u poplavama, potresima, požarima, predstavljaju najveće prijetnje. U slučaju da se desi neki potres ili plavni val na nekom području, izvođenje aktivnosti spašavanja iz ruševina bi ovisila od samih građana ili pak od strane pomoći i pored bezbroj domaćih službi zaštite i spašavanja.

²² Huseinbašić Ć., Upravljanje sistemom zaštite i spašavanja, Jordan Studio, Sarajevo, 2009

9. INTERPRETACIJA REZULTATA

Kako bi se dali odgovori na postavljenu metodologiju korišteni su različiti postupci i metode obrade podataka, a sve u skladu sa postavljenim istraživačkim ciljevima:

- deskriptivna statistička analiza (izračunavanje parametara deskriptivne statističke analize po pitanjima i dimenzijama),
- diskusija dobijenih rezultata i preporuke za dalja istraživanja.

U nastavku ćemo prikazati rezultate provedene statističke analize.

U okviru deskriptivne statističke analize detaljno je analizirano sociodemografsko obilježje ispitanika, odnosno opšte karakteristike ispitanika uključenih u istraživanje, zatim njihove stavove po pitanju organizacije i upravljanja sistemom zaštite i spašavanja, kao i opće zadovoljstvo ispitanika djelovanja sistema zaštite i spašavanja na nivou Kantona Sarajevo. Deskriptivna statistika uključila je izračunavanje aritmetičke sredine, modusa, medijana i standardne devijacije. Empirijsko istraživanje je obuhvatilo 200 ispitanika sa područja Kantona Sarajevo. Nakon formiranog uzorka istraživanja, pristupljeno je deskriptivnoj analizi pitanja iz prvog dijela anketnog upitnika, a ista je obuhvatila sociodemografsko obilježje ispitanika, što je prikazano narednim tabelama i grafikonima.

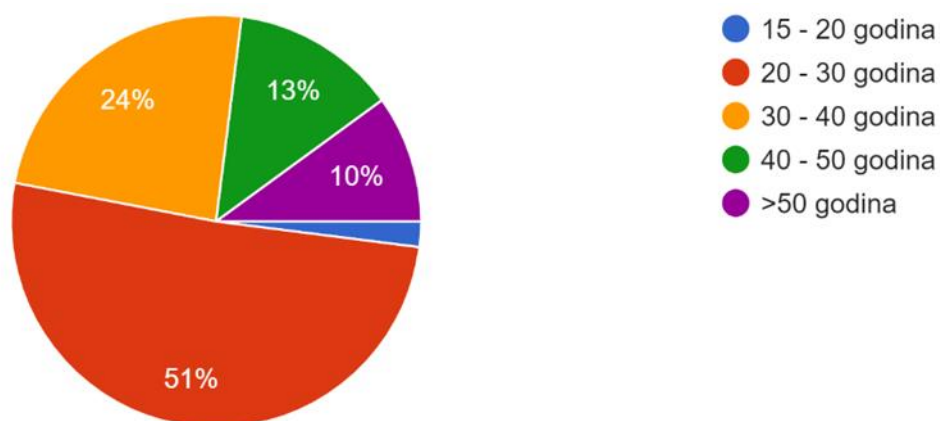
Tabela br.1 prikazuje starosnu strukturu ispitanika grupisanu u pet intervala. Posmatrajući starosnu strukturu ispitanika koji se nalaze u uzorku, možemo uočiti da je najveći broj ispitanika dobi između 20 i 30 godina, i to njih 102, odnosno 51%, zatim slijedi starosna grupa od 30 do 40 godina, kojih je 24%, odnosno u apsolutnom iznosu 48. Nadalje imamo 26 ispitanika koji pripadaju intervalu između 40 i 50 godina, odnosno 13%, 20 ispitanika starijih od 50 godina dok su svega 4 ispitanika mlađi od 20 godina što u relativnoj frekvenciji iznosi 2%.

Tabela 1. Starosna struktura ispitanika

GODINE STAROSTI ISPITANIKA	APSOLUTNE FREKVENCije	RELATIVNE FREKVENCije (%)
15-20 godina	4	2
20-30 godina	102	51
30-40 godina	48	24
40-50 godina	26	13
>50	20	10
UKUPNO	200	100,00

Na grafikonu br.1. predstavljena je dob ispitanika, gdje se također vidi da je dominantan broj ispitanika u dobi između 20 i 30 godina, odnosno čak 51%, dok je na drugom mjestu starosna grupa od 30 - 40 godina odnosno procentualno 24%.

Grafikon 1. Dob

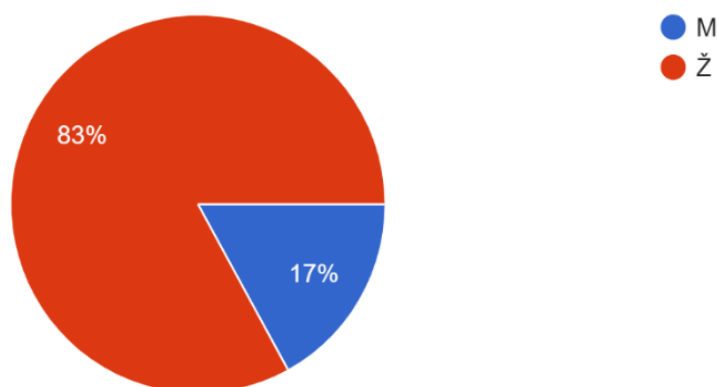
Analizirajući spolnu strukturu ispitanika u uzorku, ustanovljeno je da od 200 ispitanika, u uzorku se nalazi 34 pripadnika muške populacije i 166 pripadnica ženske populacije. Gledajući procentualno (grafikon br.2.), muške populacije čini 17%, dok ženske populacije čini 83%.

Na osnovu ovih podataka možemo zaključiti da u uzorku imamo poprilično veliko učešće ženske populacije.

Tabela 2. Spol ispitanika

SPOL	APSOLUTNE FREKVENCije	RELATIVNE FREKVENCije (%)
Muški	34	17
Ženski	166	83
UKUPNO	200	100,00

Grafikon 2. Spol

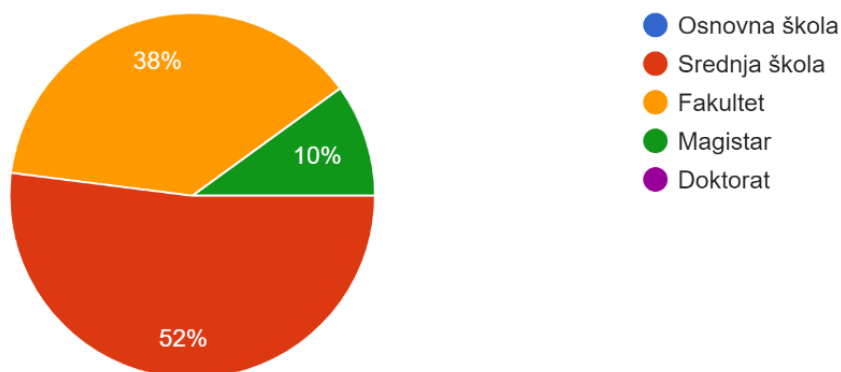

Analizirajući nivo formalnog obrazovanja anketiranih ispitanika može se zaključiti da od ukupnog broja ispitanih (200 ispitanika), nijedna osoba nije označila kako ima samo završenu osnovnu školu, 104 ispitanika ima završenu srednju školu, 76 ima završen fakultet u trajanju od 3 ili 4 godine studija, 20 ispitanika ima završeni magistarski studij, te nijedan ispitanik nema završen doktorski studij.

Tabela 3. Obrazovna struktura ispitanika

OBRAZOVNA STRUKTURA ISPITANIKA	APSOLUTNE FREKVENCije	RELATIVNE FREKVENCije (%)
Osnovna škola	0	0
Srednja škola	104	52
Fakultet (završene 3 ili 4 godine studija)	76	38
Magistar (završenih 5 godina studija)	20	10
Doktorat	0	0
UKUPNO	200	100,00

Grafikon 3. Najviši nivo obrazovanja

Izraženo u procentima (grafikon br.3.), slijedi da ispitanika sa fakultetskom diplomom ima 38%, sa završenom srednjom školom 52%, a sa završenim magistarskim studijem 10%. Deskriptivnom statističkom analizom je mjereno zadovoljstvo ispitanika stanjem na području Kantona Sarajevo po pitanju sistema zaštite i spašavanja, i analizirani su stavovi ispitanika o organizacijama Civilne zaštite. Zadovoljiti očekivanja ispitanika je veoma težak zadatak. Sa stanovišta budućeg planiranja i donošenja odluka o unapređenju oblasti ili eliminisanju uzroka problema, izuzetno je važno pratiti trenutno stanje organiziranosti i upravljanja sistema zaštite i spašavanja. U nastavku će biti prikazani prosječni rezultati odgovora ispitanika na pitanja vezana za susretanje sa različitim oblicima nesreća. Također, bit će prikazani rezultati koji daju odgovore na pitanja koja se odnose na stavove ispitanika o najvećim rizicima za sigurnost Kantona Sarajevo, stavove vezane za rad i upravljanje Civilne zaštite, kao i zadovoljstvo funkcionisanja Civilne zaštite tokom pandemija virusa Covid-19 u Bosni i Hercegovini.

Grafikon 4. Jeste li nekada doživjeli neku od navedenih prirodnih nesreća?

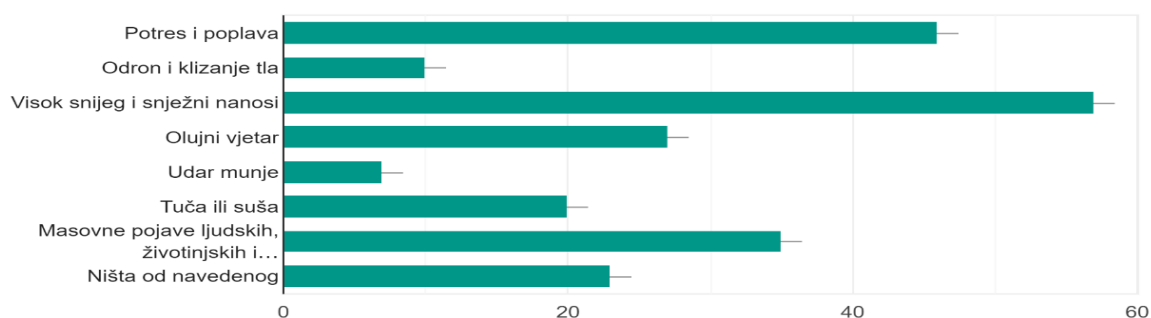

Tabela 4. Prirodne nesreće koje su ispitanici doživjeli

VRSTA NESREĆE	APSOLOTNE FREKVENCije	RELATIVNE FREKVENCije (%)
Potres i poplava	92	46
Odron i klizanje tla	20	10
Visok snijeg i snježni nanosi	114	57
Olujni vjetar	54	27
Udar munje	14	7
Tuča ili suša	40	20
Masovne pojave ljudskih, životinjskih i biljnih bolesti	70	35
Ništa od navedenog	46	23

U tabeli br. 4, kao i na grafikonu broj 4, možemo vidjeti kako su ispitanici odgovorili na pitanje koje se odnosilo na vrstu nesreće koju su doživjeli. 92 ispitanika je kazalo kako su doživjeli potres i/ili poplavu, što je od ukupnog broja ispitanih čak 46%. Dalje, 20 ispitanika ili 10% doživjelo je odron ili klizanje tla, olujni vjetar doživjela su 54 ispitanika (27%), a udar munje samo 14 ispitanika, što će biti 7% od ukupnog broja ispitanih. Ispitanici koji su se susreli sa tučom ili sušom označili su taj odgovor na anketi a njih je 40 od 200 ispitanih, tj 20%. Masovnim pojavama ljudskih, životinjskih i biljnih bolesti svjedočilo je 35% ispitanika, što bi bilo čak 70 osoba. Važno je istaći da je najveći broj ispitanih osoba kazalo kako je doživjelo visok snijeg i snježne nanose, što je na neki način i očigledan rezultat ankete.

Taj odgovor označilo je 114 osoba, tj. 57% od ukupnog broja ispitanika. 23 procenta ispitanih navelo je kako nisu doživjeli ništa od navedenog, što je izraženo apsolutnom frekvencijom u vrijednosti od 46.

Tabela 5. Tehničko-tehnološke nesreće koje su ispitanici doživjeli

VRSTE NESREĆE	APSOLUTNE FREKVENCIJE	RELATIVNE FREKVENCIJE (%)
Nesreća u obavljanju određene djelatnosti i upravljanu sredstvima za rad	20	10
Nesreća u procesu proizvodnje opasnih i eksplozivnih materija	8	4
Nesreća prilikom uskladištenja opasnih i eksplozivnih materija	6	3
Nesreća prilikom transporta i pretovara opasnih i eksplozivnih materija	4	2
Ništa od navedenog	168	84

Kada su u pitanju tehničko-tehnološke nesreće koje su ispitanici doživjeli primjećuje se relativno veliki broj ispitanika koji nisu doživjeli nijednu od navedenih nesreća, čak njih 84% ili 168 ispitanika. Međutim, 20 ispitanika je navelo kako su doživjeli nesreću tokom obavljanja određene djelatnosti i u upravljanju sredstvima za rad. Izraženo u obliku relativne frekvencije to je 10%. Broj osoba koje su doživjele nesreću u procesu proizvodnje opasnih i eksplozivnih materija je 8 (4%), onih koji su doživjeli nesreću prilikom uskladištenja opasnih i eksplozivnih materija 6 ili 3%, te onih koji su doživjeli neki vid nesreće prilikom transporta i pretovara opasnih i eksplozivnih materija samo 4 ili 2%.

Grafikon 5. Jeste li nekada doživjeli neku od navedenih tehničko-tehnoloških nesreća?
(moguće više odgovora)

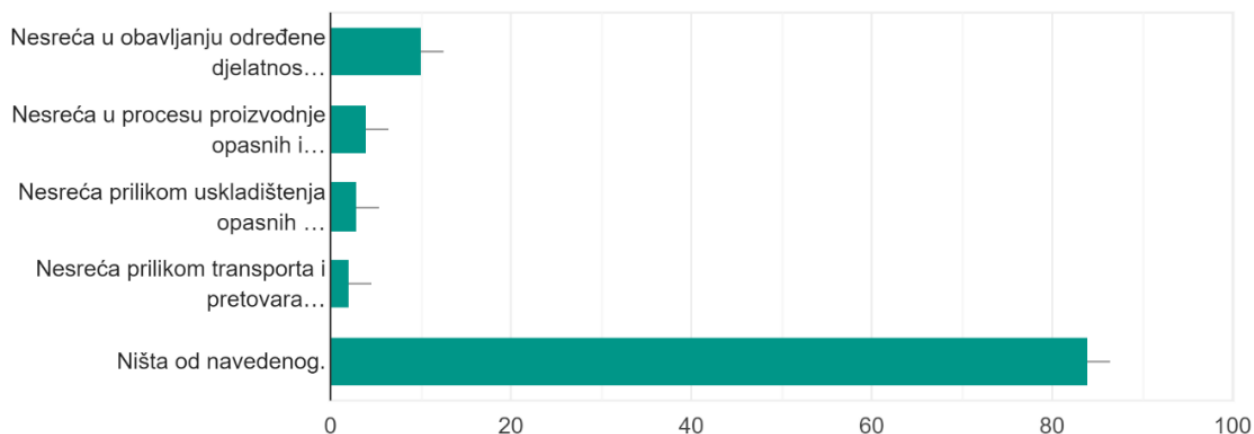
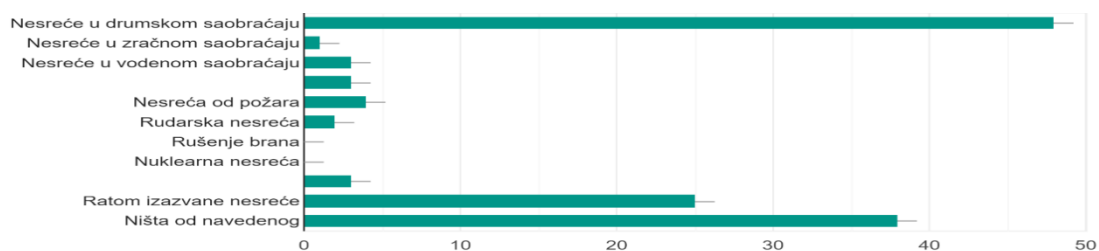

Tabela 6. Druge nesreće koje su ispitanici doživjeli

VRSTE NESREĆE	APSOLUTNE FREKVENCije	RELATIVNE FREKVENCije (%)
Nesreće u drumskom saobraćaju	96	48
Nesreće u zračnom saobraćaju	2	1
Nesreće u vodenom saobraćaju	6	3
Nesreće u željezničkom saobraćaju	6	3
Nesreća od požara	8	4
Rudarska nesreća	4	2
Rušenje brana	0	0
Nuklearna nesreća	0	0
Nesreća od mina i drugih neeksplozivnih ubojitih sredstava	6	3
Ratom izazvane nesreće	50	25
Ništa od navedenog	76	38

Grafikon 6. Jeste li nekada doživjeli neku od navedenih drugih nesreća (moguće više odgovora)

Prema tabeli 6. i grafikonu broj 6, možemo zaključiti da je od ukupnog broja ispitanika njih 48% odnosno 96 doživjelo nesreće u drumskom saobraćaju, dok je nesreće u zračnom saobraćaju doživjelo samo 1%, tj 2 osobe. Nesreće u željezničkom i vodenom saobraćaju doživjelo je samo 6 osoba od 200 ispitanih, a nesreće od požara 4% (8) i rudarske nesreće 2% (4). Zanimljivo je kako niko od ispitanih osoba nije naveo da je žrtva nesreće uzrokovane rušenjem brane ili nuklearne nesreće. Nesreće od mina ili drugih neeksplozivnih ubojitih sredstava doživjelo je 6 osoba, tj 3%.

Rat iz devedesetih na našim prostorima uticao je da mnogi stanovnici budu žrtve nesreća uzrokovanih ratom. Ovim istraživanjem ustanovljeno je da, od ukupno 200 ispitanika, čak njih 50 navodi kako su doživjeli taj tip nesreća, što je 25% ispitanika. 38% ispitanika, tj 76 njih izjavilo je kako nisu doživjeli ni jednu od navedenih nesreća, što bi se pak moglo potkrijepiti podatkom da je ispitano 53% osoba mlađih od trideset godina.

Grafikon 7. Kakav je Vaš stav prema organizacijama civilne zaštite?

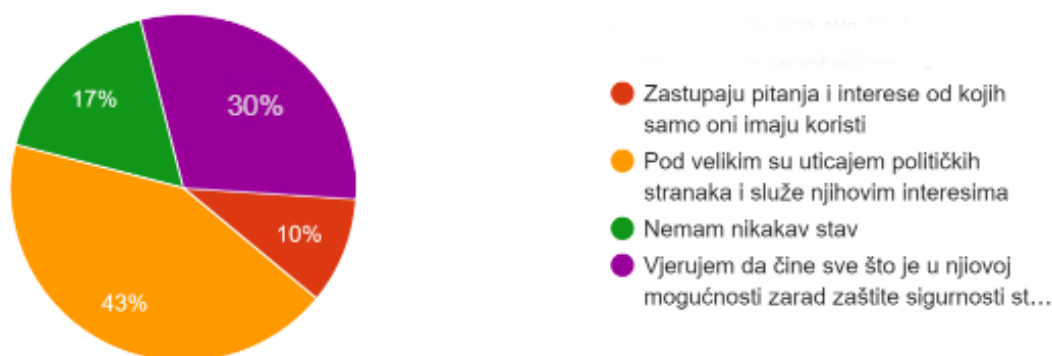
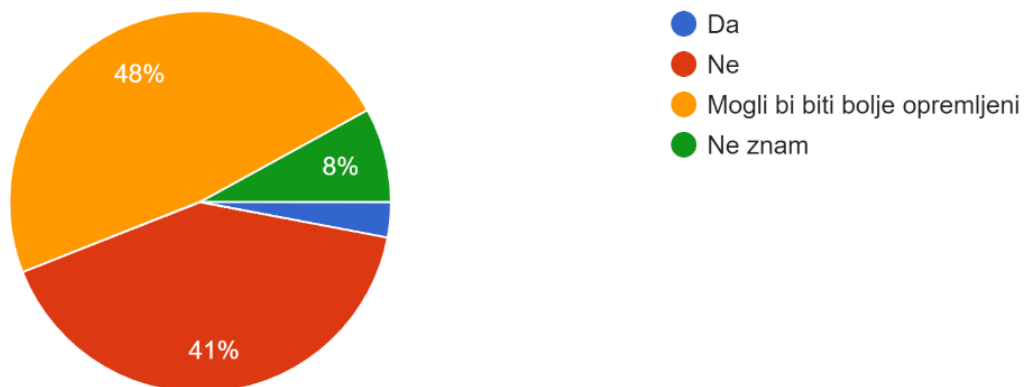

Tabela 7. Stav prema organizacijama civilne zaštite

STAV	APSOLUTNE FREKVENCIJE	RELATIVNE FREKVENCIJE (%)
Vjerujem da čine sve što je u njihovoj mogućnosti zarad zaštite sigurnostistanovništva BiH	60	30
Zastupaju pitanja i interese od kojih samo oni imaju koristi	20	10
Pod velikim su uticajem političkih stranaka i služe njihovim interesima	86	43
Nemam nikakav stav	34	17

Ispitanici su između ostalog, odgovorili i na pitanje vezano za njihov lični stav prema organizacijama civilne zaštite. Na grafikonu broj 7. može se uočiti da je najviše ispitanika, tačnije 43%, izjavilo kako smatraju da su organizacije civilne zaštite pod velikim uticajem političkih stranaka i da služe njihovim interesima, što se pak može protumačiti kao realna slika društva oko nas u kojem vlada opće nepovjerenje u politički sistem Bosne i Hercegovine kao i politički sistem na nivou Kantona Sarajevo. Prema tabeli broj 7. taj procenat izražen kroz apsolutne frekvencije iznosi 86 ispitanika. Naredni najveći broj odgovora na već pomenuto pitanje je broj ispitanika od 60, ili 30%, koji navode kako vjeruju da organizacije civilne zaštite čine sve što je u njihovoj moći zarad zaštite sigurnosti stanovništva Kantona Sarajevo. Nadalje, 17% ispitanika od ukupnog broja ispitanih, kazalo je kako nema stav o organizacijama Civilne zaštite, a samo 10%, odnosno 20 ispitanika od ukupno 200, smatra kako organizacije Civilne zaštite zastupaju pitanja i interese od kojih samo oni imaju koristi.

Grafikon 8. Smatrate li da su štabovi i jedinice civilne zaštite dovoljno dobro opremljeni potrebnom opremom za kvalitetno obavljanje zadataka zaštite i spašavanja?

Jedno od pitanja ankete odnosilo se na stavove ispitanika o nivou opremljenosti opremom štabova i jedinica civilne zaštite. Posmatrajući grafikon broj 8., odnosno tabelu 8., zanimljivo je primijetiti sljedeće: samo 3% ispitanika, tj 6 osoba, smatra da su navedeni dovoljno dobro opremljeni potrebnom opremom za kvalitetno obavljanje zadataka zaštite i spašavanja. Ispitanika koji smatraju da štabovi i jedinice civilne zaštite nisu dobro opremljeni opremom je 82, tj čak 41% od ukupnog broja ispitanih. Potom, 48% ispitanika izjavilo je kako smatraju da bi mogli biti i bolje opremljeni, što pak indicira da je 96 ispitanih djelimično zadovoljno opremljenosti štabova i jedinica civilne zaštite. 8%, odnosno 16 ispitanika nije dalo svoj stav, tj. na pomenuto pitanje je odgovorilo sa „ne znam“.

Tabela 8. Stavovi ispitanika o opremljenosti jedinica civilne zaštite opremom

STAV	APSOLUTNE FREKVENCije	RELATIVNE FREKVENCije (%)
Da	6	3
Ne	82	41
Mogli bi biti bolje opremljeni	96	48
Ne znam	16	8
UKUPNO	200	100

Grafikon 9. Smatrate li da su članovi štabova i jedinica civilne zaštite dovoljno stručno obučeni i osposobljeni za kvalitetno obavljanje zadataka zaštite i spašavanja?

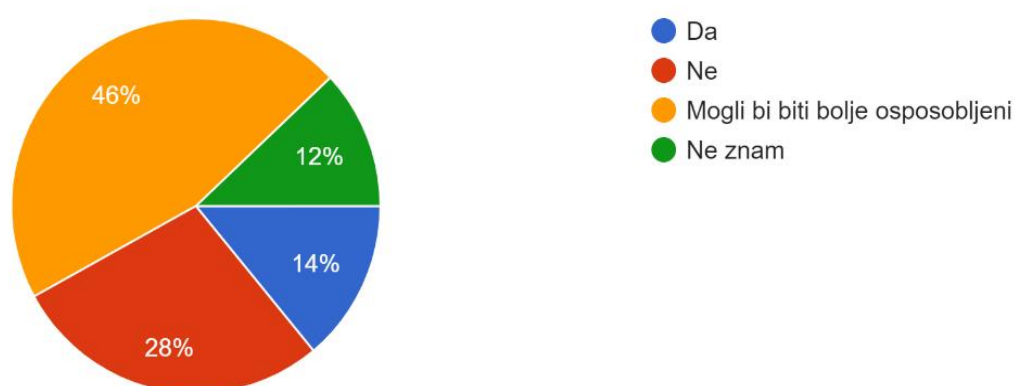

Tabela 9. Stavovi ispitanika o osposobljenosti i stručnoj obučenosti članova štabova civilne zaštite

STAV	APSOLUTNE FREKVENCije	RELATIVNE FREKVENCije (%)
Da	28	14
Ne	56	28
Mogli bi biti bolje osposobljeni	92	46
Ne znam	24	12
UKUPNO	200	100

Deveto pitanje u anketi bilo je: „Smatrate li da su članovi štabova i jedinica civilne zaštite dovoljno stručno obučeni i osposobljeni za kvalitetno obavljanje zadataka zaštite i spašavanja?“ Rezultati pitanja su vidljivi na grafikonu broj 9 i u tabeli broj 9. Prema tome, 28 ispitanika odgovorilo je sa „Da“, 56 ispitanika kazalo je „Ne“. Čak 92 ispitanika smatra da bi članovi štabova i jedinica civilne zaštite mogli biti bolje osposobljeni, a 24 osobe nisu dali svoje mišljenje, te su odgovorili sa „Ne znam“.

Grafikon 10. Jeste li ikada svojevrijeme pristupili civilnoj zaštiti i pružili pomoć za vrijeme stanja nesreće?

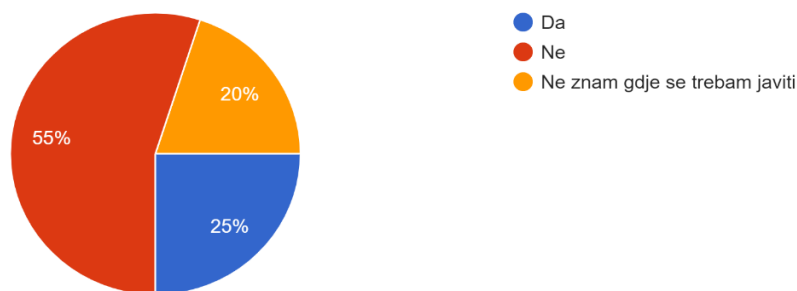

Tabela 1. Volonterizam

	Da	Ne	Ne znam gdje se trebam javiti
APSOLUTNE FREKVENCIJE	50	110	40
RELATIVNE FREKVENCIJE (%)	25	55	20

Ispitanike je upitano da li su nekada pružili pomoć za vrijeme stanja nesreće pristupajući na uslugu civilnoj zaštiti, pa je analizirane rezultate odgovora moguće vidjeti u tabeli 10. Naime, 50 ispitanika ili 25%, kao što je prikazano na grafikonu 10, izjavilo je kako jesu pružili pomoć civilnoj zaštiti, potom njih 110 (55%) kazalo je „Ne“, a samo 20% ispitanika, odnosno 40 osoba, kazalo je kako ne znaju gdje se trebalo javiti. Posljednji podatak ukazuje na problem sa transparentnošću podataka vezanih za načine kontakta sa štabovima i jedinicama civilne zaštite na području Kantona Sarajevo.

Grafikon 11. Koji od ekoloških rizika smatrate najvećom prijetnjom za sigurnost Kantona Sarejvo?

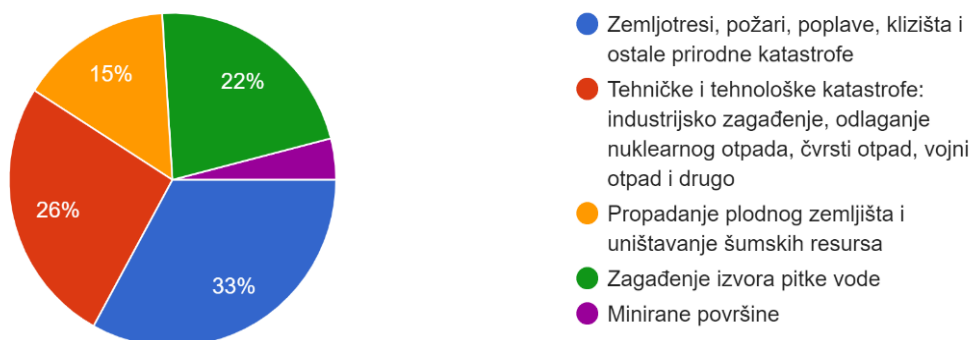
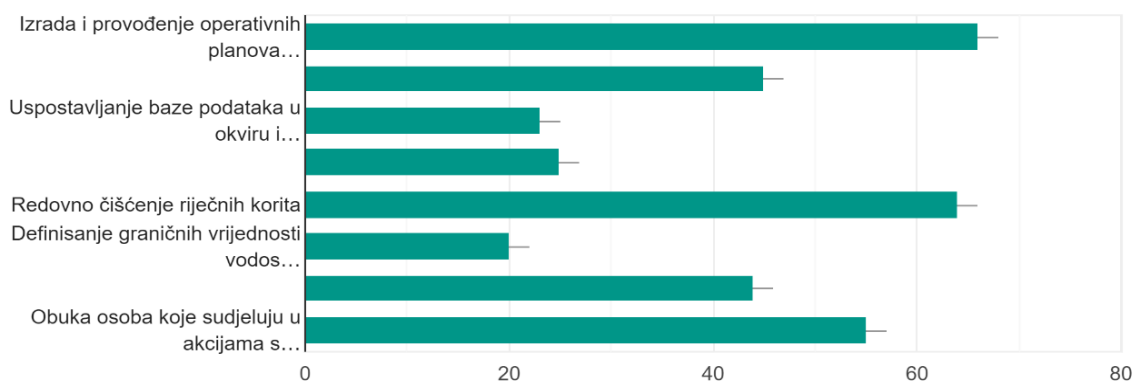

Tabela 2. Najveće ekološke prijetnje za sigurnost KS po mišljenju ispitanika

STAV	APSOLUTNE FREKVENCije	RELATIVNE FREKVENCije (%)
Zemljotresi, požari, poplave, klizišta i ostale prirodne katastrofe	66	33
Tehničke i tehnološke katastrofe: industrijsko zagađenje, odlaganje nuklearnog otpada, čvrsti otpad, vojni otpad itd.	52	26
Propadanje plodnog zemljišta i uništavanje šumskih resursa	30	15
Zagađenje izvora pitke vode	44	22
Minirane površine	8	4

Analizirajući odgovore ispitanika na pitanje koje se odnosilo na stavove o vrsti ekoloških rizika koji se smatraju najvećom prijetnjom za sigurnost Kantona Sarajevo, došlo se do sljedećih zaključaka. Naime, prema tabeli broj 11, najveći broj ispitanika, tačnije njih 66, tj 33%, smatra da su prirodne katastrofe poput zemljotresa, požara, poplava, klizišta i drugih najveća prijetnja za sigurnost Kantona Sarejvo. Nadalje, 52 ispitanika, ili 26% od 200 ispitanih, smatra da su najveće prijetnje zapravo tehničke i tehnološke katastrofe kao što su industrijsko zagađenje, odlaganje nuklearnog otpada, čvrsti otpad, vojni otpad i slično. Sljedeća, rangirano od veće ka manje, vrsta ekološke prijetnje za sigurnost Kantona Sarajevo za koju ispitanici smatraju da je najveći rizik sigurnosti je zagađenje izvora pitke vode, i to 44 ispitanika ili 22% ispitanika smatra navedeno. Potom, propadanje plodnog zemljišta i uništavanje šumskih resursa je navelo 15% ispitanika (30 osoba) kao najveći ekološki rizik za narušavanje sigurnosti koji Kanton Sarajevo podnosi, a rizik miniranih površina navodi njih 8.

Grafikon 12. Koje od navedenih mjera u slučaju poplava smatrate najvažnijima kako bi se unaprijedio rad civilne zaštite? (moguće više odgovora)

U anketi koja je rađena, ispitanike je pitano i za njihovo mišljenje o vrstama mjera koje su najvažnije za unaprijeđivanje rada civilne zaštite, i to u slučaju poplava. Na grafikonu 12. grafički su predstavljeni procentualni odnosi odgovora na postavljeno pitanje. Možemo uočiti da odgovor „izrada i provođenje operativnih planova odbrane od poplava“ ima najveću frekvenciju u uzorku od 200 ispitanih, tačnije 66%. Zatim na drugom mjestu je „redovno čišćenje riječnih korita“ sa 64% odgovora, potom „obuka osoba koje sudjeluju u akcijama spašavanja i zaštite od poplava“ sa 55% odgovora, „izrada procjene poplavnog rizika, izrada mapa opasnosti i plana upravljanja poplavnim rizikom“ sa 45% odgovora.

Tabela 3. Mjere koje bi se trebale poduzeti kako bi se unaprijedio rad civilne zaštite po mišljenju ispitanika

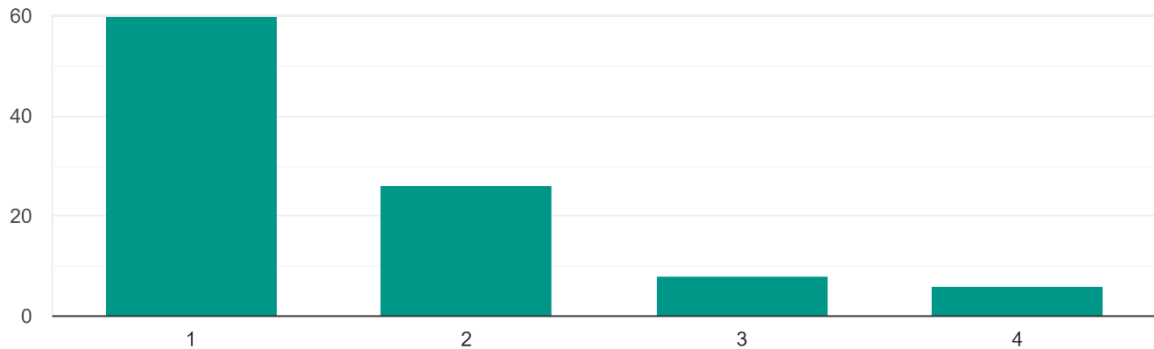
STAV	APSOLUTNE FREKVENCije	RELATIVNE FREKVENCije (%)
Izrada i provođenje operativnih planova odbrane od poplava	132	66
Izrada procjene poplavnog rizika, izrada mapa opasnosti i plana upravljanja poplavnim rizikom	90	45
Uspostavljanje baze podataka u okviru informacionog sistema voda	46	23
Koordinisanje rada specijalističkih službi	50	25
Redovno čišćenje riječnih korita	128	64
Definisanje graničnih vrijednosti vodostaja za svaki stepen pripravnosti	40	20
Redovno posmatranje i održavanje svih objekata za zaštitu od poplava	88	44
Obuka osoba koje sudjeluju u akcijama spašavanja i zaštite od poplava	110	55

Zatim, 44% ispitanika smatra da je najvažnija mjera koja bi se trebala poduzeti „redovno posmatranje i održavanje svih objekata za zaštitu od poplava“, 25% ispitanika smatra da je to „koordinisanje rada specijalističkih službi“, dok 23% je odgovorilo da je to „uspostavljanje baze podataka u okviru informacionog sistema voda“. I za kraj, 20% ispitanika, tačnije samo njih 40, izjavilo je kako je najvažnija mjera unaprijeđenja rada civilne zaštite upravo definisanje graničnih vrijednosti vodostaja za svaki stepen pripravnosti.

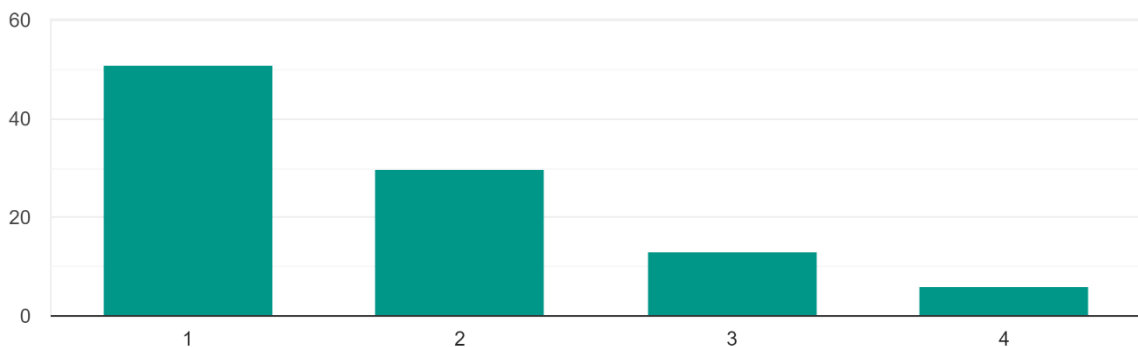
Od ispitanika je traženo da rangiraju mjere za ublažavanje rizika od poplava po njihovoj važnosti od 1 do 4, pri čemu je 1 predstavljalo najvažniju mjeru, a 4 najmanje važnu mjeru. Rezultati analize bit će predstavljeni u tabeli 13. Međutim, na grafikonu 13 uočiti ćemo kako je

čak 60% ispitanika glasalo da je podizanje svijesti stanovništva najvažnija mjera za ublažavanje rizika od poplava, zatim na grafikonu 14 vidimo da 51% ispitanika od ukupno 200 ispitanih smatra da je izuzetno važna mjera za ublažavanje rizika od poplava zabrana izgradnje objekata koji ne služe odbrani od poplava i koji sprečavaju prilaz vodotoku.

Grafikon 13. Podizanje svijesti stanovništva

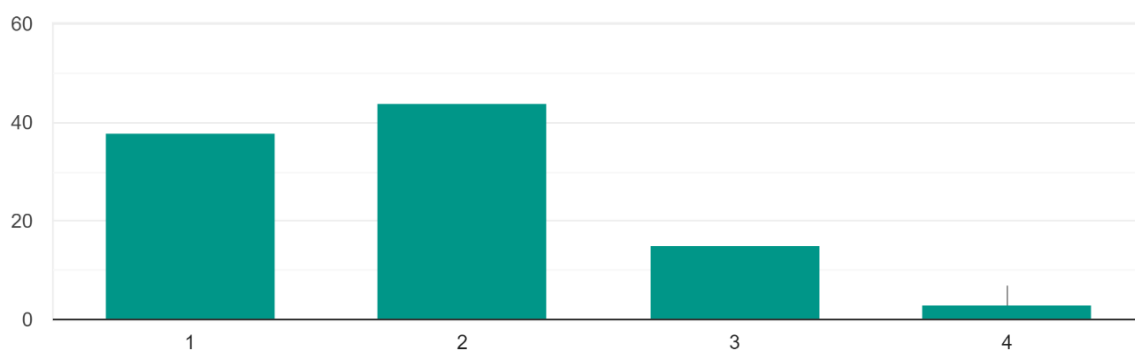

Grafikon 14. Zabrana izgradnje objekata koji ne služe odbrani od poplava i koji sprečavaju prilaz vodotoku

Važno je istaći da na grafikonu 15 vidimo da najveći postotak ispitanika, i to 44% njih smatra da je izrada mapa sa linijama dopiranja poplavnih voda i mapa sa namjenom prostora važna mjera, ali ne i najvažnija. 38% ispitanika smatra ovu mjeru najvažnijom. Potom, na grafikonu 16 uočavamo da se 59% ispitanika izjasnilo kako je po njihovom mišljenju stvaranje finansijskih rezervi najvažnija mjera za ublažavanje rizika od poplava.

Grafikon 15. Izrada mapa sa linijama dopiranja poplavnih voda i mapa sa namjenom prostora

Grafikon 16. Stvaranje finansijskih rezervi

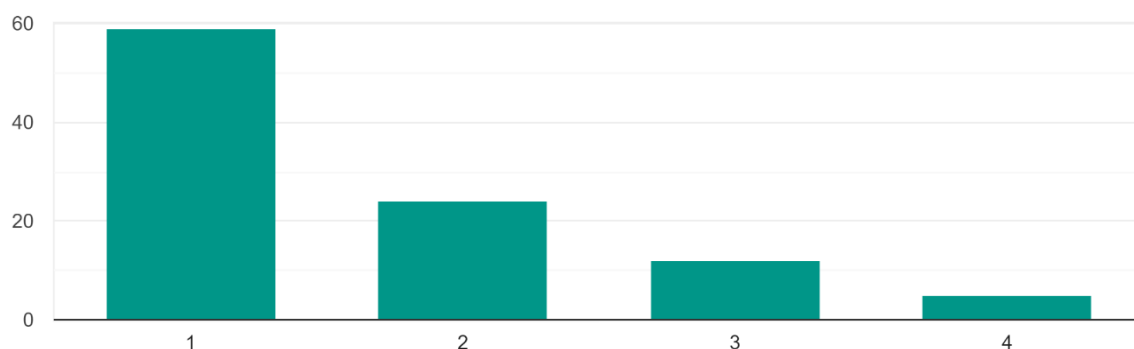
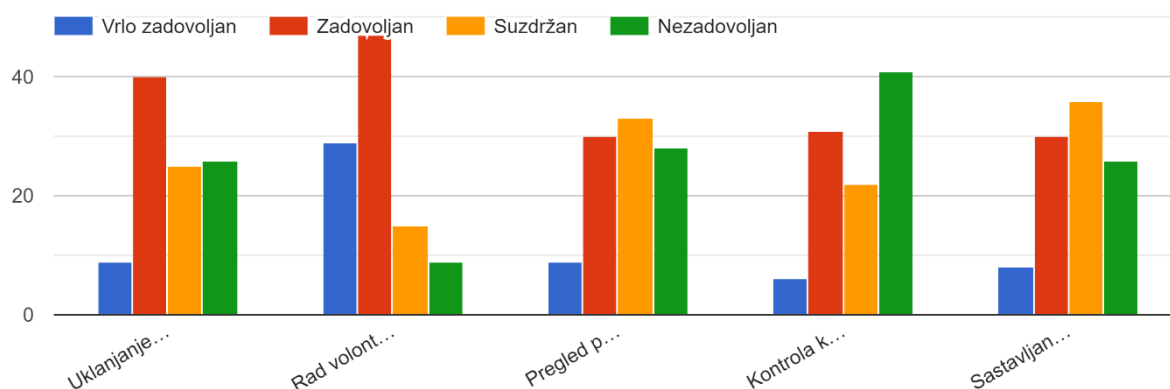

Tabela 4. Rangiranje važnosti mjera za ublažavanje rizika od poplava po mišljenju ispitanika

MJERA ZA UBLAŽAVANJE RIZIKA OD POPLAVA	1	2	3	4
Podizanje svijesti stanovništva	120	52	16	12
Zabrana izgradnje objekata koji ne služe odbrani od poplava i koji sprečavaju prilaz vodotoku	102	60	26	12
Izrada mapa sa linijama dopiranja poplavnih voda i mapa sa namjenom prostora	76	88	30	6
Stvaranje finansijskih rezervi	118	48	24	10

Bosna i Hercegovina se u posljednjem desetljeću susretala sa mnoštvom prirodnih nepogoda, između ostalih i velikim poplavama 2014. godine. Jako je važno ispitati zadovoljstvo stanovništva radom civilne zaštite nakon što se desi jedna takva katastrofa. Jedno od pitanja ankete istraživanja bavilo se upravo time, pa u tabeli broj 14 i grafikonu 17 lako su uočljivi stavovi ispitanika. U nastavku će biti prikazani rezultati istraživanja na osnovu Likertove skale slaganja, gdje su prikupljeni podaci o stepenu mogućeg zadovoljstva angažmanom Civilne zaštite u preduzimanju mjera nakon poplava.

Grafikon 17. Koliko ste zadovoljni angažmanom Civilne zaštite u preduzimanju mjera nakon poplava?

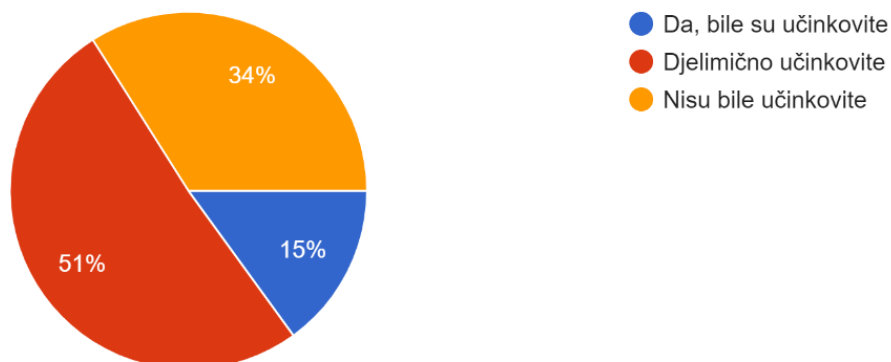

Najveće zadovoljstvo ispitanika iskazano je za rad volontera u akcijama čišćenja i oporavka. Čak 94 je kazalo kako su zadovoljni, a 58 ispitanika kako su vrlo zadovoljni radom volontera. Međutim, vidljivo je poprilično visoko nezadovoljstvo stanovništva BiH kontrolom kontaminacije poljoprivrenih zemljišta, i to iznenađujućih 41% od ukupnog broja ispitanih.

Tabela 14. Zadovoljstvo ispitanika angažmanom civilne zaštite nakon poplava rangirano od vrlo zadovoljan do nezadovoljan

MJERA ZA UBLAŽAVANJE RIZIKA OD POPLAVA	Vrlo zadovoljan		Zadovoljan		Suzdržan		Nezadovoljan	
	%	BR	%	BR	%	BR	%	BR
JEDINICA IZRAŽAVANJA								
Uklanjanje blata i nanosa	9	18	40	80	25	50	26	52
Rad volontera u akcijama čišćenja i oporavka	29	58	47	94	15	30	9	18
Pregled poplavom pogođenih objekata prije ponovnog korištenja	9	18	30	60	33	66	28	56
Kontrola kontaminacije poljoprivrednih zemljišta	6	12	31	62	22	44	41	82
Sastavljanje izvještaja	8	16	30	60	36	72	26	52

Grafikon 18. Procentualni prikaz stavova ispitanika o učinkovitosti odluka Kriznog štaba tokom epidemije virusa COVID-19

Štab Civilne zaštite na državnom nivou suočen je sa pandemijom virusa COVID-19, koja je obilježila 2020. godinu. Na pitanje da li smatraju da su odluke koje je donosio štab bile učinkovite protiv širenja epidemije u BiH, prema tabeli 15 i grafikonu 18, ispitanici su dali sljedeće odgovore: 51% njih ili 102 ispitanika smatraju da su odluke bile djelimično učinkovite, zatim 34% njih smatra da odluke nisu bile učinkovite, te samo 15% ispitanih kazalo je kako su odluke bile učinkovite. Prema ovome, moglo bi se zaključiti kako je većina ispitanika djelimično zadovoljna radom Kriznog štaba tokom epidemije u 2020. godini.

Tabela 5. Učinkovitost odluka Kriznog štaba za vrijeme epidemije virusa COVID-19 prema ispitanicima

	Da, bile su učinkovite	Djelimično učinkovite	Nisi bile učinkovite
APSOLUTNE FREKVENCIJE	30	102	68
RELATIVNE FREKVENCIJE (%)	15	51	34

Svjedoci smo svakodnevnog progresivnog rasta zaraženih virusom COVID-19, kao i mjera koje je Krizni štab morao donositi za suzbijanje širenja virusa. U sklopu istraživanja, ispitanike smo pitali i kojom odlukom civilnog štaba smatraju najučinkovitijom za zaštitu zdravlja ljudi u BiH. Na grafikonu 19 može se uočiti da najveći broj ispitanih, 33% njih, smatra da je najučinkovitija odluka zabrana okupljanja. Odmah nakon nje, nošenje zaštitnih maski ispitanici navode kao drugu najučinkovitiju odluku civilnog štaba.

Grafikon 19. Prikaz učinkovitosti mjera Civilnog štaba donesenih u borbi protiv širenja virusa COVID-19 prema ispitanicima

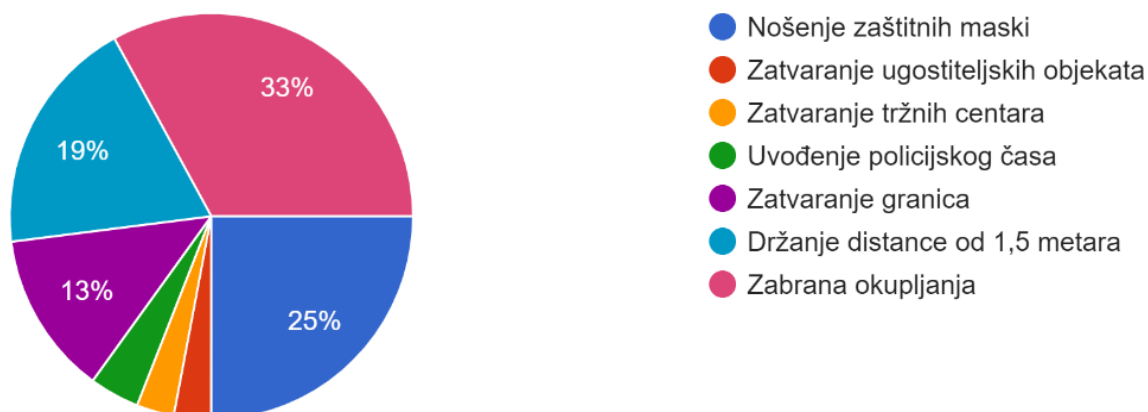

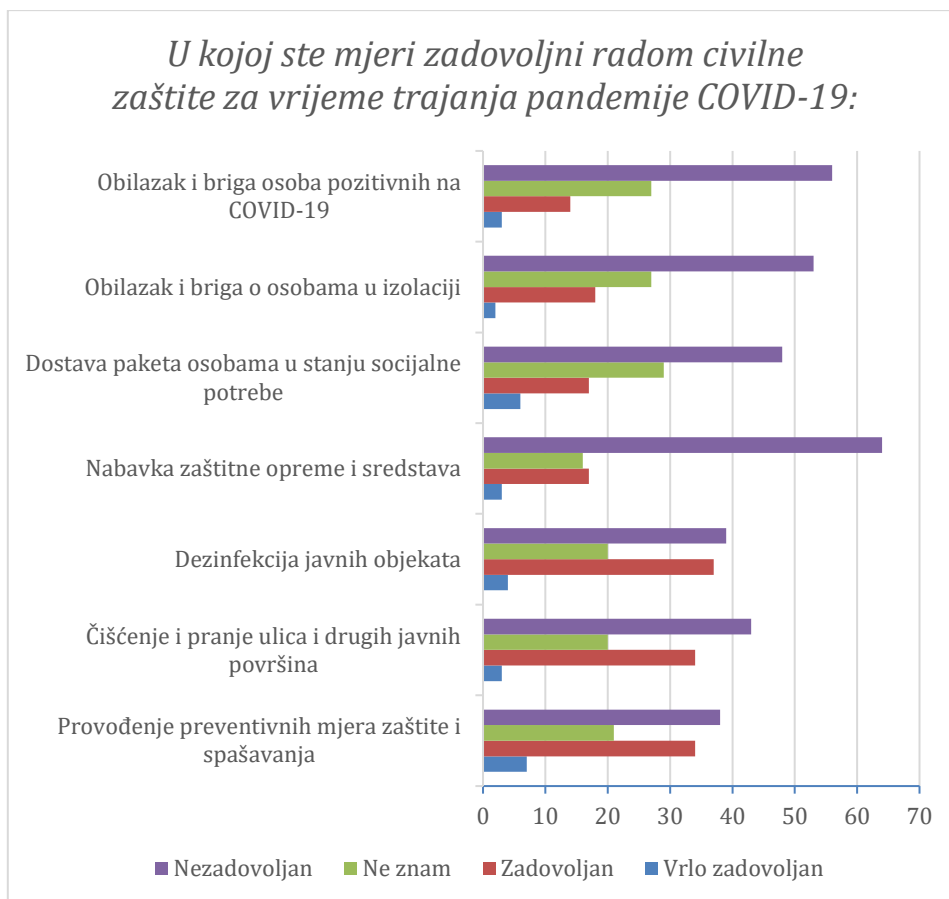
Tabela 6. Učinkovitost odluka Civilnog štaba donesenih u borbi protiv širenja virusa COVID-19 prema ispitanicima

STAV	APSOLUTNE FREKVENCije	RELATIVNE FREKVENCije (%)
Nošenje zaštitnih maski	50	25
Zatvaranje ugostiteljskih objekata	6	3
Zatvaranje tržnih centara	6	3
Uvođenje policijskog časa	8	4
Zatvaranje granica	26	13
Držanje distance od 1.5 m	38	19
Zabrana okupljanja	66	33

U tabeli 16, iznad, analizirani su odgovori ispitanika i predstavljani u brojčanim vrijednostima apsolutne i relativne frekvencije.

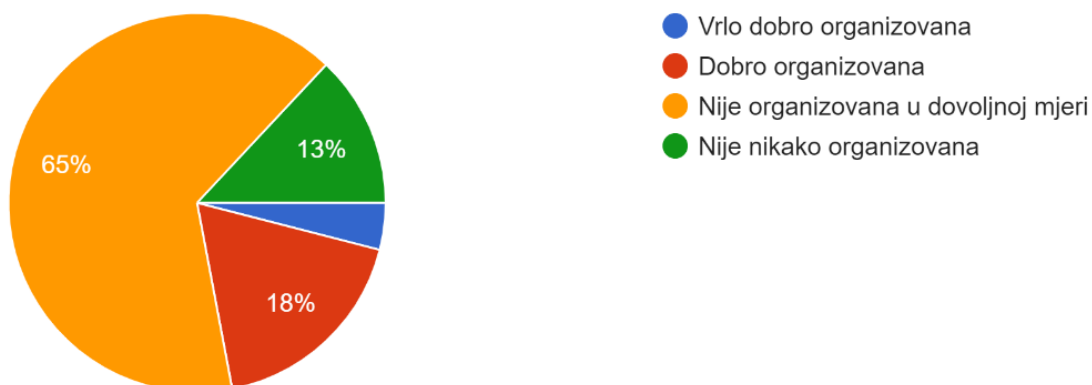
Na grafikonu broj 20. može se vidjeti iskazano zadovoljstvo ispitanika različitim akcijama civilne zaštite tokom trajanja pandemije virusa COVID-19. Opći utisak koji se stiče nakon posmatranja analiziranih odgovora jeste da su ispitanici poprilično nezadovoljni svim aktivnostima koje su članovi civilne zaštite obavljali tokom pandemije. Najveće nezadovoljstvo koje vlada među stanovnicima Bosne i Hercegovine odnosi se na nabavku zaštitne opreme i sredstava, potom na obilazak i brigu o osobama koje su pozitivne na virus, kao i onih koji se nalaze u izolaciji.

Grafikon 20. Zadovoljstvo ispitanika radom Civilne zaštite

Jedno od pitanja kojim se bavi ovo istraživanje jeste i organizovanost Civilne zaštite. U anketi, ispitanici su trebali dati svoje mišljenje o stanju organizovanosti Civilne zaštite i dostignutom stepenu zaštite i spašavanja od opasnosti i nesreća. Na grafikonu 21. vidimo da 65% od ukupno 200 ispitanih smatra da Civilna zaštita nije organizovana u dovoljnoj mjeri, a čak 13% smatra kako civilna zaštita nije nikako organizovana.

Grafikon 21. Kakvo je vaše mišljenje o stanju organizovanosti Civilne zaštite i dostignutom stepenu zaštite i spašavanja od opasnosti i nesreća?

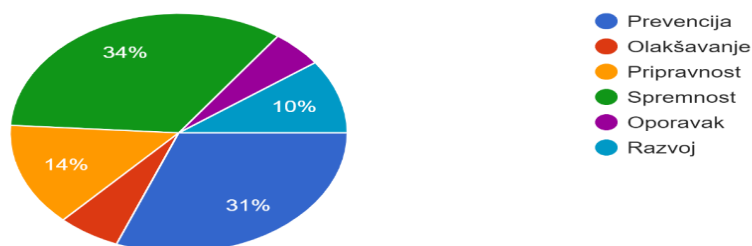

U tabeli broj 17, koja se odnosi na pitanje čije su procentualne vrijednosti odgovora predstavljene na grafikonu 21, izložene su i brojčane vrijednosti apsolutne frekvencije odgovora. Primjetno je da je veoma mali broj ispitanika mišljenja da je civilna zaštita dobro ili vrlo dobro organizovana, i to u zbiru samo 44 osobe.

Tabela 7. Organizovanost Civilne zaštite prema ispitanicima

STAV	APSOLUTNE FREKVENCije	RELATIVNE FREKVENCije (%)
Vrlo dobro organizovana	8	4
Dobro organizovana	36	18
Nije organizovana u dovoljnoj mjeri	130	65
Nije nikako organizovana	26	13
UKUPNO	200	100

Grafikon 22. Na kojoj aktivnosti bi štab Civilne zaštite po vašem mišljenju trebao poraditi, tj unaprijediti istu?

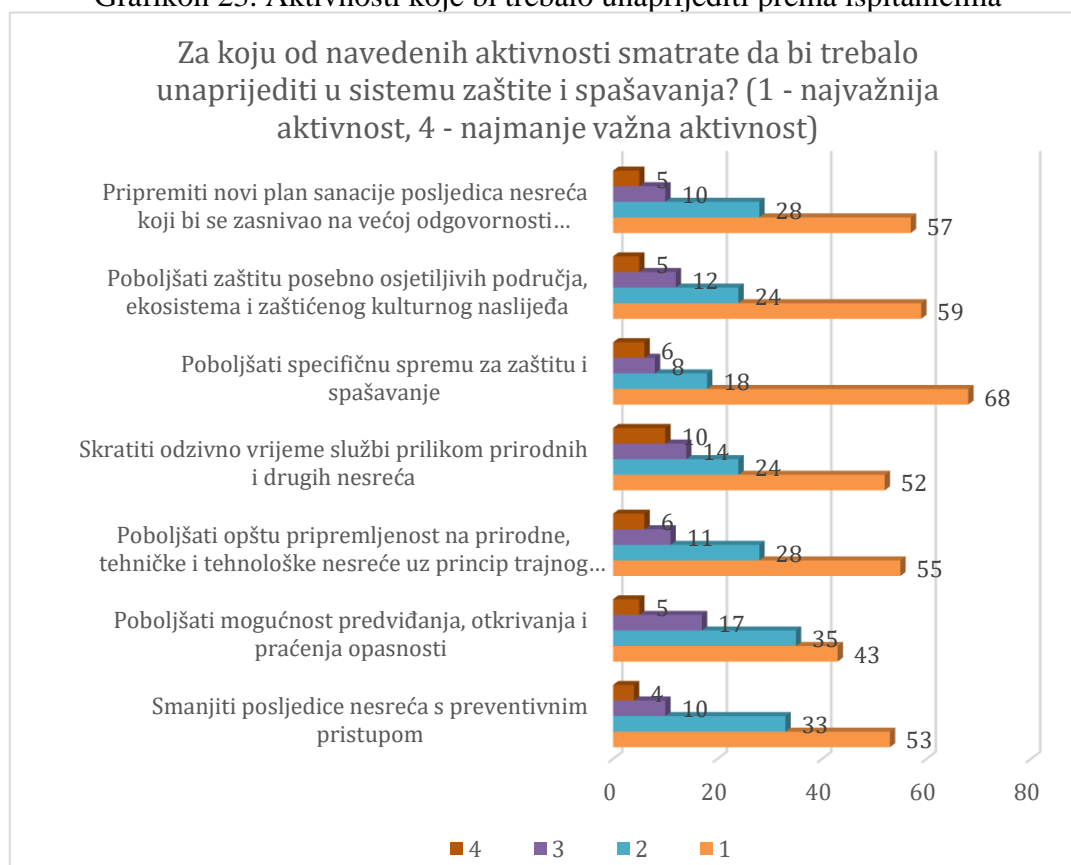
Kako bi jedno istraživanje bilo kompletno, neophodno je saznati prijedloge stanovništva o rješenju problema. U ovom istraživanju, u sklopu ankete koja je izvršena online, stanovništvo je upitano da izabere jednu od aktivnosti na kojoj bi štab civilne zaštite trebalo da poradi, tj koju aktivnost bi trebalo unaprijediti. Na grafikonu 22 i tabeli 18 može se uočiti da najveći broj ispitanih, tačnije 34% ili 68 ispitanika, smatra da štab civilne zaštite mora da unaprijedi spremnost, potom 31% ili 62 ispitanika smatra da se općenito prevencija svih vrsta nesreća mora poboljšati. Ostatak aktivnosti i broj ispitanika koji su glasali za iste možete vidjeti u tabeli ispod.

Tabela 8. Akcije koje štab Civilne zaštite treba da unaprijedi po mišljenu ispitanika

STAV	APSOLUTNE FREKVENCije	RELATIVNE FREKVENCije (%)
Prevenција	62	31
Olakšavanje	12	6
Pripravnost	28	14
Spremnost	68	34
Oporavak	10	5
Razvoj	20	10
UKUPNO	200	100

Kao posljednje pitanje sadržano u anketi korištenoj za istraživanje, bilo je potrebno rangirati aktivnosti koje bi trebalo unaprijediti u sistemu zaštite i spašavanja od najvažnije aktivnosti označene brojem 1, do najmanje važne aktivnosti označene brojem 4. Na grafikonu 23 i u tabeli 19 nalaze se brojčane vrijednosti apsolutne i relativne frekvencije podataka dobijenih analizom uzorka od 200 ispitanika. Na grafikonu ispod su prikazane procentualne vrijednosti frekvencije odgovora.

Grafikon 23. Aktivnosti koje bi trebalo unaprijediti prema ispitanicima

Prema tabeli 19, uočljivo je kako velika većina ispitanika smatra da su sve navedene aktivnosti izuzetno važne i da bi na svim bilo potrebno raditi. Na grafikonu se vidi da je najveća frekvencija odgovora upravo na poboljšanju specifične spreme za zaštitu i spašavanje gdje se 68% ispitanika ili 136 ispitanika izjasnilo kako je to najvažnija aktivnost koju bi trebalo unaprijediti.

Tabela 19. Aktivnosti koje bi trebalo unaprijediti prema ispitanicima

AKTIVNOSTI	Najvažni ja		Djelimič no važna		Manje važna		Najman je važna	
	%	BR	%	BR	%	BR	%	BR
JEDINICA IZRAŽAVANJA								
Pripremiti novi plan sanacije posljedica nesreća koji bi se zasnivao na većoj odgovornosti fizičkih i pravnih lica za zaštitu i spašavanje ljudi	5	10	10	20	28	56	57	114
Poboljšati zaštitu posebno osjetljivih područja, ekosistema i zaštićenog kulturnog naslijeđa	5	10	12	24	24	48	59	118
Poboljšati specifičnu spremu za zaštitu i spašavanje	6	12	8	16	18	36	68	136
Skratiti odzivno vrijeme službi prilikom prirodnih i drugih nesreća	10	20	14	28	24	48	52	104
Poboljšati opštu pripremljenost na prirodne, tehničke i tehnološke nesreće uz princip trajnog razvoja	6	12	11	22	28	56	55	110
Poboljšati mogućnost predviđanja, otkrivanja i praćenja opasnosti	5	10	17	34	35	70	43	86
Smanjiti posljedice nesreća s preventivnim pristupom	4	8	10	20	33	66	53	106

10. DISKUSIJA DOBIVENIH REZULTATA ISTRAŽIVANJA

U ovom dijelu rada ćemo se osvrnuti na analizu dobijenih rezultata, analizirajući prvobitno sociodemografska obilježja ispitanika, a zatim analizu dobijenih deskriptivnih statističkih parametara odgovora, te će na kraju će biti analizirana ograničenja istraživanja.

Kao što je već ranije rečeno, empirijsko istraživanje je obuhvatilo 200 ispitanika na području Kantona Sarajevo. Nakon formiranog uzorka istraživanja, pristupljeno je deskriptivnoj analizi pitanja iz prvog dijela anketnog upitnika, a ista je obuhvatila sociodemografsko obilježje ispitanika, što je prikazano tabelama i pripadajućim grafikonima. Na osnovu podataka o spolu možemo zaključiti da u uzorku imamo poprilično ženske populacije u odnosu na mušku populaciju što naravno utiče na reprezentativnost dobijenih rezultata.

Također, analizirajući dobijene podatke može se istaći da je ovo istraživanje bazirano na omladini Kantona Sarajevo iz razloga što je većina ispitanika mlađa od 30 godina, odnosno čak 53%. Bitno je napomenuti da se, zbog što tačnije i kvalitetnije analize istraživanja, analizirao nivo formalnog obrazovanja anketiranih ispitanika, čiji je uzorak baziran na 48% visokoobrazovanog kadra, tj. 52% ispitanika koji imaju završenu samo srednju školu. Među podacima nije bilo ispitanika koji su imali završenu samo osnovnu školu, što na razne načine utiče na rezultate istraživanja.

Za potrebe ovog rada bilo je potrebno u obzir uzeti ispitanike koji odgovaraju parametrima istraživanja, odnosno budućnost funkcionisanja i općeg razvitka sistema zaštite i spašavanja Bosne i Hercegovine najviše ovisi ostavovima mlađe populacije, omladine koja će jednog dana doći na pozicije odgovornih. Pomenuto je u velikoj mjeri i ispunjeno online anketnim upitnikom.

Deskriptivnom statističkom analizom je mjereno zadovoljstvo ispitanika stanjem u Bosni i Hercegovini po pitanju sistema zaštite i spašavanja, te su analizirani stavovi ispitanika o organizacijama Civilne zaštite. Anketom se željelo ispitati i to koliko su stanovnici područja Kantona Sarajevo, odnosno Bosne i Hercegovine upoznati sa djelovanjem Civilne zaštite i ulogom sistema zaštite i sigurnosti.

Neophodno je da svi građani i subjekti društva, odnosno društvo u cjelini, stvore određene preduslove koji će doprinijeti adekvatnoj zaštiti života i zdravlja ljudi, njihove lične imovine kao i svih materijalnih dobara od bilo kakve vrste nesreća.

Na osnovu navedenog i sprovedenog istraživanja postavljena glavna hipoteza „*Sistem zaštite i sigurnosti u Bosni i Hercegovini ima značajnu ulogu u organizaciji i rukovođenju Civilnom zaštitom prilikom prevencije, reagovanja i ublažavanja posljedica od nesreća*” se prihvaća. Potvrdu hipoteze možemo uočiti kroz cjelokupne rezultate istraživanja gdje je neosporno jasna važnost kvalitetnog sistema zaštite i sigurnosti u Bosni i Hercegovini. Ključnu ulogu na nivou države BiH ima Ministarstvo sigurnosti BiH koje je u oblasti zaštite i spašavanja nadležno za provođenje međunarodnih obaveza i saradnju u provođenju Civilne zaštite, koordiniranje djelovanja entitetskih službi Civilne zaštite u BiH, i usklađivanje njihovih planova za slučaj prirodne ili druge nesreće koje zahvataju teritoriju BiH, i donošenje programa i planova zaštite i spašavanja.

Zbog kompleksnosti teme i ozbiljnosti problema, bilo je potrebno postaviti i pomoćne hipoteze koje su u cijelosti prihvaćene. Opravdanost prihvatanja pomoćnih hipoteza ogleda se u sljedećem:

PH1: Lokalna samouprava ima ključnu ulogu u organizovanju sistema zaštite i spašavanja i Civilne zaštite u Bosni i Hercegovini.

Lokalna samouprava kao što smo u teorijskom dijelu naveli podrazumijeva sistem aktivnosti Općina i gradova, koje delegiraju kako Civilnu zaštitu, tako i građane volontere u određenim procesima zaštite i spašavanja. Shodno rečenom kako u teorijskom dijelu, tako i tokom istraživanja, pomoćna hipoteza se prihvata.

PH2: Organizacija sistema zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini uslovljena je općim kontekstom organizacije države.

Ova podhipoteza dosta se oslanja na glavnu hipotezu čije je objašnjenje zapravo potkrjepljenje pomoćnoj hipotezi. Dakle, na nivou države postoje Zakoni koji regulišu sistem zaštite i spašavanja, te kako smo i sami naveli u teorijskom dijelu istraživanja, svaka lokalna samouprava posjeduje svoje sisteme zaštite i spašavanja na osnovu donesenih Zakona.

PH3: Jedinica lokalne samouprave je prvi i osnovni nivo organizovanja, planiranja i sprovođenja svih faza u sistemu zaštite i spašavanja.

Kao što je rečeno u prvoj pomoćnoj hipotezi, lokalna samouprava delegira i organizuje proces zaštite i spašavanja na osnovu potrebe i ozbiljnosti situacije. Može da djeluje na nivou Civilne zaštite, ali itekako može uključiti i ostale organizacije i pojedince kako bi društvo dobilo najkvalitetniju zaštitu, pomoć i podršku.

Sporedne informacije dobijene anketnim istraživanjem su:

- Primjećeno je opće nezadovoljstvo stanovništva kvalitetom rada štabova Civilne zaštite. Čak 53% ispitanih smatra da organizacije Civilne zaštite zastupaju samo prava i interese od kojih sami imaju koristi, te da su pod velikim uticajem političkih stranaka.
- Ukupno 89% ispitanih nisu zadovoljni opremljenošću štabova i jedinica Civilne zaštite potrebnom opremom za kvalitetno obavljanje zadataka zaštite i spašavanja, te svoje stavove baziraju na ličnim iskustvima ili svjedočenjem efikasnosti rada štabova i jedinica tokom nesreća koje su zadesile cijelu državu.
- Također, jedna od poražavajućih činjenica jeste i ta da, prema anketi, ukupno 74% ispitanih smatra da članovi štabova i jedinica Civilne zaštite nisu dovoljno stručno osposobljeni za kvalitetno obavljanje potrebnih zadataka. To može uveliko da utiče na povjerenje građana prema svim organizacijama civilne zaštite i općenito prema efikasnosti sistema zaštite i spašavanja.
- Stanovništvo BiH nije u dovoljnoj mjeri motivisano da se uključi u akcije zaštite i spašavanja kada je to potrebno. Čak 55% od ukupnom broja ispitanika, kazalo je kako se nisu uključivali i pružali pomoć Civilnoj zaštiti u periodima stanja prirodne nesreće. Interesantan podatak za napomenuti jeste taj da se 20% njih izjasnilo kako nisu znali kome se treba javiti, što pokazuje nezainteresovanost za potražnju informacija ili pak lošu transparentnost podataka kontakata štabova i jedinica Civilne zaštite.

Kada je riječ o mogućim ograničenjima provedenog istraživanja potrebno je krenuti od reprezentativnosti odabranog uzorka. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 200 stanovnika Bosne i Hercegovine, od čega 166 sudionica i 34 sudionika. Iako je uzorak istraživanja možda malen, može se reći da su dobijeni rezultati prikladni za donošenje indikativnih zaključaka dok bi za stvaranje potpune slike bilo potrebno sprovesti istraživanje na većem uzorku te napraviti potpuniju analizu koja iziskuje mnogo više vremena.

Nadalje, bitno je spomenuti i moguće ograničenje koje se odnosi na tematiku rada, a to je bavljenje pitanjem organizacije i upravljanja sistema zaštite i spašavanja koje predstavlja složeno područje istraživanja zbog nedovoljne raspoloživosti podataka.

Također vrsta podataka korištenih u testiranju mogu pokazati značajno različite rezultate istraživanja. Ograničenje istraživanja povezano je i uz nedostatak prethodnih istraživanja na području Kantona Sarajevo s kojima bi se rezultati provedenog istraživanja mogli uspoređivati. S time je otežana interpretacija rezultata istraživanja zbog nemogućnosti izvođenja kvalitetnog zaključaka temeljom njihove komparacije.

Problem složenosti ljudskog funkcionisanja naročito je izražen u istraživanjima ljudskog ponašanja i stavova. Psihološko funkcionisanje je u velikoj mjeri nepravilnije i nekonzistentnije, kao i podložnije vanjskim uticajima, nego je to biološko i fiziološko funkcionisanje. Svako ljudsko biće jedinstveno je s obzirom na svoju ličnost, socijalno okruženje, mentalne sposobnosti, vrijednosti i životni stil. Ta činjenica u puno većoj mjeri otežava otkrivanje pravilnosti u npr. anketiranju stavova o ispravnosti odluka koje donose štabovi Civilne zaštite. Nemogućnost nauke da ljudskom funkcionisanju pristupi holistički može voditi istraživanje u pogrešnom smjeru i iziskivati korištenje nekih alternativnih metoda.

11. ZAKLJUČAK

„Pitanje samouprave, posmatrano u najširem smislu, spada među najvažnije političke i državne probleme”

Hamdija Čemerlić

Na samom kraju ovog istraživanja, zaključujemo da je upravljanje sistemom zaštite i spašavanja izuzetno složeno. Na nivou države Bosne i Hercegovine prisutna je koordinacija koju Vijeće ministara provodi preko Ministarstva sigurnosti BiH, odnosno sektora zaštite i spašavanja. Nivo entiteta i distrikta ima tijela za upravljanje koja imaju i operacionalizaciju djelovanja. Organizacija i djelovanje civilne zaštite na ovim nivoima potpuno je različita.

U Federaciji BiH, preko Federalne uprave Civilne zaštite, Civilnom zaštitom upravlja 10 Kantonalnih uprava, Općinskih službi Civilne zaštite i po potrebi nižih organa i službi. U Brčko-Distriktu BiH vlada preko odjela za javnu sigurnost, odnosno odsjeka Civilne zaštite i po potrebi nižih organa i službi upravlja Civilnom zaštitom.

Za potrebe izrade magistarskog rada prikupljene su informacije i podaci uz pomoć kojih je dobijen uvid u organizaciju, strukturu i funkcionisanje postojećeg sistema zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini na svim nivoima njegovog organizovanja.

Sistem je za sada još uvijek veoma kompleksan i nedovoljno funkcionalan. Ograničenja uslovljena ustavnim i zakonskim odredbama, te dodatno opterećena negativnim socijalno-ekonomskim i političkim okruženjem, stvorile su pretpostavke za uspostavu sadašnjeg sistema zaštite i spašavanja koji nije adekvatan potrebama društva. Sistem trenutno ne pruža sigurnost koja je neophodna u cilju zaštite građana u slučaju prirodnih i drugih nesreća.

Anonimnim anketiranjem ispitano je javno mišljenje stanovnika BiH, te će se nakon analize rezultata moći iznijeti preporuke za unaprijeđenje rada Civilne zaštite.

Provedbom istraživanja nastojat će se dati određeni doprinos u području podizanja svijesti stanovništva kada je u pitanju sistem zaštite i sigurnosti. Uloga sistema za zaštitu i sigurnost nije prepoznata u dovoljnoj mjeri, te zbog toga ovaj sistem nailazi na prepreke u svom radu. Civilna zaštita dio je sistema zaštite i spašavanja. Budući da je glavni zadatak Civilne zaštite osigurati normalan život i rad građana provođenjem preventivnih, operativnih i asanacionih

mjera, za tu svrhu neophodna je odgovarajuća organizacija bez koje nema uspješne i sigurne zaštite od svih vrsta opasnosti.

Usprkos svim navedenim ograničenjima istraživanja, postignut je ipak značajan napredak u prikupljanju znanja i razumijevanju teorije i prakse u domenu sistema zaštite i spašavanja. Kako metode i nacrti istraživanja bivaju sve rafiniraniji, i s obzirom na ujedinjavanje znanja dobivenog naučnom metodom i nekim drugim metodama, tako će i naučne teorije bivati sve sofisticiranije, što će svakako pridonositi daljnjem unaprjeđivanju organizacije sistema zaštite i spašavanja.

U svakom slučaju, riječ je o vrijednom istraživanju koje bi u budućnosti bilo važno proširiti, a sve s ciljem što boljeg upoznavanja načina organizovanja i upravljanja sistemom zaštite i spašavanja.

Istraživanje sa naučnog aspekta, koji ima cilj da ukaže na način organizacije i upravljanja sistemom zaštite i spašavanja na području Kantona Sarajevo, našao je opravdanost i kroz rezultate ovog istraživanja. Ovim istraživanjem ustanovljeni su specifični faktori koji bi mogli uticati na unaprijeđenje cjelokupnog sistema naše zemlje koje se bavi prevencijom, pripremom, suočavanjem i posljedicama nesreća.

Nadalje, istraživanje će pomoći da ne oskudijevamo podacima koji su naučno relevantni, a odnose se na opće zadovoljstvo građana štabovima i jedinicama Civilne zaštite. Neophodno je da svi građani i subjekti društva, odnosno društvo u cjelini, stvore određene preduslove koji će doprinijeti adekvatnoj zaštiti života i zdravlja ljudi, njihove lične imovine kao i svih materijalnih dobara od bilo kakve vrste nesreća.

Kako je već rečeno, problem istraživanja predstavlja nepoznavanje uloge Civilne zaštite i njezina spremnost da odgovori na vanredne situacije. Tokom istraživanja došlo se do zaključka da se uloga Civilne zaštite ogleda u donošenu odluka o upotrebi snaga i sredstava na zaštiti i spašavanju ugroženih i nastradalih ljudi i materijalnih dobara, te raspoređivanju tih snaga na ona područja koja su ugrožena.

Potom njena uloga je također i u naređivanju provođenja odgovarajućih mjera zaštite i spašavanja, usmjeravanju, koordiniranju i upravljanju akcijama zaštite i spašavanja svih angažovanih učesnika, kao i u rješavanju svih pitanja koja se u toku provođenja aktivnosti na zaštiti i spašavanju pojave u vezi angažovanih snaga i sredstava Civilne zaštite i provođenja mjera zaštite i spašavanja i samozaštite građana.

S obzirom na prethodno navedene činjenice i rezultate istraživanja potvrđena je generalna hipoteza koja glasi:“Lokalna samouprava na području Kantona Sarajevo značajno doprinosi organizaciji i djelovanju Civilne zaštite kao okosnice sistema zaštite i spašavanja.“

Osnovni problem s kojim se susrećemo u ovom istraživanju je nekvalitetno funkcionisanje jedinica i štabova Civilne zaštite, te bismo mogli reći kako se nefukcionisanje ogleda u siromašnoj organizaciji i upravljanju sistemom zaštite i spašavanja.

Kako bi se dugoročno riješilo ovo pitanje, potrebno je mnogo rada i zalaganja, ali ono što je moguće uraditi u neposrednoj budućnosti jeste pokušati podići svijest o važnosti ovih problema i uticati na donosioce odluka kako bi ubrzali reformu sistema zaštite i spašavanja u BiH i donošenje ispravnije strategije za prevenciju i uklanjanje posljedica svih tipova nesreća s kojima se na našim prostorima susrećemo.

12. SKRAĆENICE

BiH - Bosna i Hercegovina

SFRJ - Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija

RS - Republika Srpska

FBiH - Federacija Bosne i Hercegovine

KS.- Kanton Sarajevo

Sl.novine - Službene novine

CZ - Civilna zaštita

BD - Brčko Distrikt BiH

13. LITERATURA

Popis knjiga:

1. Babović, N., Upravljanje sistemom zaštite i spašavanja – skripta, Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka, odsjek: sigurnost i mirovne studije, Sarajevo, 2009, str.12.
2. Bašić, D., Bašić, S., Lokalna samouprava u Bosni i Hercegovini sa osvrtom na Republiku Srpsku, Fakultet političkih nauka, Banja Luka, 2016, str. 35.
3. Beridan, I., Politika i sigurnost. Sarajevo: Fakultet političkih nauka, 2008, str.56-57.
4. Bremberg i Britz, Uncovering the Diverging Institutional Logics of EU Civil Protection, Sage Publications, Los Angeles-Lonodon-New Delhi-Singapore, Washington, 2009.
5. DCPA Attack Environment Manual, Defence Civil Preparedness Agency Department of Defence, Introduction to Nuclear Emergency Operations, Miami, 1973.
6. Devaney J.F., The Use of Sistem Tehnicques in Civil Defense, URS Research Co., Springfield, 1970
7. Dragišić, Z., Đorđević, I., Sistem nacionalne bezbednosti. U Cvetković, N.V. Rizik, moć, zaštita: uvođenje u nauke bezbednosti, Službeni glasnik, Fakultet bezbednosti, Beograd, 2010.
8. Dujević, J., Metode procjenjivanja, programiranja i planiranja zaštite i spašavanja – skripta, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2009, str.8.
9. FCDA, Godišnji izvještaj za 1951. i 1952.godinu
10. Gavrić, S., Banović, D., Krause, C., Uvod u politički sistem Bosne i Hercegovine – izabrani aspekti, Sarajevski otvoreni centar, Fondacija Konrad Adenauer, Sarajevo, 2009.
11. Grizold, A., Tatalović, S., Cvrtila, V., Suvremeni sistemi nacionalne sigurnosti, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 1997.
12. Hrustić A., Upravljanje i rukovođenje u prirodnim ili drugim nesrećama u FBiH od 2003 do 2011. godine, Univerzitet modernih znanosti – CKM , Mostar, 2014.

13. Hrustić, A., Kutleša, B., Normativno-pravna podloga organiziranju i funkcioniranju sistema zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih nepogoda i drugih nesreća u F BiH, Univerzitet modernih znanosti – CKM, Mostar, 2014.
14. Huseinbašić Ć., Riječnik civilne zaštite, Federalna uprava civilne zaštite FBiH, Sarajevo, 2004.
15. Huseinbašić Ć., Riječnik civilne zaštite, Federalna uprava civilne zaštite FBiH. Sarajevo., 2004.
16. Huseinbašić, Ć., Upravljanje sistemom zaštite i spašavanja. Jordan studio, Sarajevo, 2009.
17. Huseinbašić, Ć., Civilna zaštita u sistemu sigurnosti., Sejtarija d.o.o., Sarajevo, 2007.
18. Huseinbašić, Ć., Civilna zaštita. u Beridan, I. i dr. Nauka o odbrani. Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 1999, str.384.
19. Huseinbašić, Ć., Rukovođenje i upravljanje u katastrofama, FPN, Sarajevo, 2006.
20. Huseinbašić, Ć., Upravljanje sistemom zaštite i spašavanja, Jordan Studio, Sarajevo, 2009.
21. Jakovljević V., Rakovic J., Prostorno i urbanističko planiranje u funkciji zaštite od požara u urbanim sredinama, Godišnjak Fakulteta bezbednosti, Beograd, 2011.
22. Jakovljević, V., Sistem civilne odbrane, Fakultet civilne odbrane, Beograd, 2006.
23. Keković, Z., Sistemi bezbednosti, Univerzitet u Beogradu. Beograd: Fakultet Bezbednosti, 2009.
24. Konstadinides, Crime Within the Area of Freedom, Security and Justice: A European Public Order, New York, 2011.
25. Kuipers, S., Boin, A., Bossong, R., i Hegemann, H., Building Joint Crisis Management, London, 2015.
26. Tankosić S., Vukadinović D., Rukovođenje i komandovanje u sistemu ONO, VIZ Beograd, 1981.
27. Termiz, Dž. , Metodologija društvenih nauka, Lukavac: NIK, Grafit, Lukavac, 2009.

28. Termiz, Dž., Milosavljević, S., Praktikum iz metodologije politikologije, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2018.
29. Termiz, Dž., Osnovi metodologije socijalne psihologije, Amos Graf, Sarajevo, 2013.
30. Termiz, Dž., Specifičnosti metodologije istraživanja u bezbjednosnoj djelatnosti, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2014.
31. Vejl, L., Civilna odbrana, Vojnoistraživački i novinski centar, Beograd, 1991.

Popis članaka:

1. Alexander, D., From civil defence to civil protection – and back again". Disaster Prevention and Management: An International Journal, 2002.
2. Capacitym Comparing Civil Security Systems in 22 European Countries. Risk, Hazards & Crisis in Public Policy, 2015.
3. Intervju: Doder Milimir, direktor Republičke uprave civilne zaštite Republike Srpske, Istočno Sarajevo, februar 2010.
4. Intervju: Tihić Alija, direktor Federalne uprave civilne zaštite, Sarajevo, februar 2010.
5. Pravilnik o pružanju vojne pomoći civilnim organima u reagiranju na prirodne i druge katastrofe i nesreće, Sarajevo, 2018.
6. Program razvoja zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u F BiH od 2018-2025 godine, Sarajevo, 2018.
7. Sitem zaštite i Sigurnosti od prirodnih i drugih nepogoda u Bosni i Hercegovini, Vanjskopolitička inicijativa BH, članak, Sarajevo, 2012.
8. Odluka o uslovima i načinu korištenja sredstava ostvarenih po osnovu posebne naknade za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća, „Službene novine Federacije BiH“, broj 46/05 i 61/07
9. Službeni list R BiH, broj 4/92.
10. Službene novine Federacije BiH, broj 15/96
11. Službene novine Federacije BiH, broj 48/99.
12. Službene novine Federacije BiH, broj 19/03.
13. Službene novine Federacije BiH, broj 1/04.
14. Službene novine Federacije BiH, broj 39/03,
15. Službene novine Federacije BiH, broj 36/01
16. Službene novine Federacije BiH, broj 22/06
17. Službene novine FBiH, broj 43/10 ; 18. Službeni glasnik BiH, broj 50/08

Popis Zakona:

1. Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini.
2. Zakon o principima lokalne samouprave u FBiH, ("Službene novine Federacije BiH"), br. 49/06
3. Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, „Službene novine FBiH“, br. 39/03, 22/06 i 43/10.
4. Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine, 25/11
5. Zaštita i spašavanje u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2010.

Internet izvori:

1. Imena članova Federalnog štaba CZ : <http://fucz.gov.ba/fucz/bosanski/stab/index.php>, datum pristupa 20.01.2023
2. Pravilnik o pružanju vojne pomoći civilnim organima u reagiranju na prirodne i druge katastrofe i nesreće, Sarajevo, 2018., <http://www.mod.gov.ba/afoto2016/111018Pravilnikopruzanjuvojnepomoci.pdf>, datum pristupa 24.01.2023

14. PRILOZI

Popis slika:

Slika 1. Upravljanje sistemom zaštite i spašavanja Bosne i Hercegovine	26
Slika 2. Aktivnost štaba Civilne zaštite.....	43

Popis tabela:

Tabela 1. Starosna struktura ispitanika.....	45
Tabela 2. Spol ispitanika	46
Tabela 3. Obrazovna struktura ispitanika	47
Tabela 4. Prirodne nesreće koje su ispitanici doživjeli.....	48
Tabela 5. Tehničko-tehnološke nesreće koje su ispitanici doživjeli	49
Tabela 6. Druge nesreće koje su ispitanici doživjeli	50
Tabela 7. Stav prema organizacijama civilne zaštite	51
Tabela 8. Stavovi ispitanika o opremljenosti jedinica civilne zaštite opremom	53
Tabela 9. Stavovi ispitanika o osposobljenosti i stručnoj obučenosti članova štabova Civilne zaštite	53
Tabela 9. Volonterizam	54
Tabela 10. Najveće ekološke prijetnje za sigurnost BiH po mišljenju ispitanika	55
Tabela 11. Mjere koje bi se trebale poduzeti kako bi se unaprijedio rad civilne zaštite po mišljenju ispitanika	56
Tabela 12. Rangiranje važnosti mjera za ublažavanje rizika od poplava po mišljenju ispitanika	58
Tabela 14. Zadovoljstvo ispitanika angažmanom civilne zaštite nakon poplava rangirano od vrlo zadovoljan do nezadovoljan.....	59

Tabela 13. Učinkovitost odluka Kriznog štaba za vrijeme epidemije virusa COVID-19 prema ispitanicima ..	60
Tabela 14. Učinkovitost odluka Civilnog štaba donesenih u borbi protiv širenja virusa COVID-19 prema ispitanicima ..	61
Tabela 15. Organizovanost civilne zaštite prema ispitanicima ..	63
Tabela 16. Akcije koje štab civilne zaštite treba da unaprijedi po mišljenu ispitanika ..	64
Tabela 19. Aktivnosti koje bi trebalo unaprijediti prema ispitanicima ..	65
Popis grafikona:	
Grafikon 1. Dob.....	46
Grafikon 2. Spol	47
Grafikon 3. Najviši nivo obrazovanja.....	47
Grafikon 24. Jeste li nekada doživjeli neku od navedenih prirodnih nesreća?	48
Grafikon 25. Jeste li nekada doživjeli neku od navedenih tehničko-tehnoloških nesreća.....	50
Grafikon 26. Jeste li nekada doživjeli neku od navedenih drugih nesreća.....	50
Grafikon 27. Kakav je Vaš stav prema organizacijama Civilne zaštite?	51
Grafikon 28. Smatrate li da su štabovi i jedinice Civilne zaštite dovoljno dobro opremljeni potrebnom opremom za kvalitetno obavljanje zadataka zaštite i spašavanja?.....	52
Grafikon 29. Smatrate li da su članovi štabova i jedinica Civilne zaštite dovoljno stručno obučeni i osposobljeni za kvalitetno obavljanje zadataka zaštite i spašavanja?	53
Grafikon 30. Jeste li ikada svojevolumeno pristupili Civilnoj zaštiti i pružili pomoć za vrijeme stanja nesreće?	54
Grafikon 31. Koji od ekoloških rizika smatrate najvećom prijetnjom za sigurnost BiH?	54

Grafikon 32. Koje od navedenih mjera u slučaju poplava smatrate najvažnijima kako bi se unaprijedio rad civilne zaštite? (moguće više odgovora)	55
Grafikon 33. Podizanje svijesti stanovništva.....	57
Grafikon 34. Zabrana izgradnje objekata koji ne služe odbrani od poplava i koji sprečavaju prilaz vodotoku.....	57
Grafikon 35. Izrada mapa sa linijama dopiranja poplavnih voda i mapa sa namjenom prostora.....	58
Grafikon 36. Stvaranje finansijskih rezervi.....	58
Grafikon 37. Koliko ste zadovoljni angažmanom civilne zaštite u preduzimanju mjera nakon poplava?	59
Grafikon 38. Procentualni prikaz stavova ispitanika o učinkovitosti odluka Kriznog štaba tokom epidemije virusa COVID-19	60
Grafikon 39. Prikaz učinkovitosti mjera Civilnog štaba donesenih u borbi protiv širenja virusa COVID-19 prema ispitanicima	61
Grafikon 40. Zadovoljstvo ispitanika radom Civilne zaštite	62
Grafikon 41. Kakvo je vaše mišljenje o stanju organizovanosti Civilne zaštite i dostignutom stepenu zaštite i spašavanja od opasnosti i nesreća?	62
Grafikon 42. Na kojoj aktivnosti bi štab Civilne zaštite po vašem mišljenju trebao poraditi, tj unaprijediti istu?	63
Grafikon 43. Aktivnosti koje bi trebalo unaprijediti prema ispitanicima	64